

Målgruppsanalys av personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck

Beslutsunderlag för utvecklingen av stöd inom Resurscentrum heder Skåne

Länstyrelsen
Skåne

Titel: Målgruppsanalys av personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck - Beslutsunderlag för utvecklingen av stöd inom Resurscentrum heder Skåne

Författare: Sanaz Charbaf, Länsstyrelsen Skåne

Projektledare: Alka Khanna, Länsstyrelsen Skåne

Diarienummer: 17041-2024

Utgivningsår: Maj 2024

Innehåll

INLEDNING OCH SYFTE	4
METOD	5
SÄRSKILT SÅRBARA GRUPPER	12
ERFARENHETER AV UTSATTHET	15
Hur hedersrelaterat våld och förtryck tas i uttryck.....	15
Uppfostran eller hedersförtryck?	17
Barnets beroende till våldsutövaren	19
Hedersförtryck och hbtq-fientlighet	20
ERFARENHETER AV STÖD	25
Erfarenheter hos barn	26
Erfarenheter hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism	29
Erfarenheter hos hbtq-personer	33
Erfarenheter hos personer på skyddat boende	36
Erfarenheter hos målgruppen utan särskild sårbarhet.....	37
ÖNSKVÄRDA STÖDVÄGAR	39
Önskvärda stödvägar hos barn	39
Önskvärda stödvägar hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.....	41
Önskvärda stödvägar hos hbtq-personer	42
Önskvärda stödvägar för personer inom skyddat boende.....	43
Önskvärda stödvägar hos personer utan särskild sårbarhet	43
ANALYS OCH REKOMMENDATIONER	45
Lågt förtroende till myndigheter	45
Normalisering av våld och förtryck.....	47
En bredare bild av heder	48
Rekommendationer för vägen framåt.....	49

Inledning och syfte

Resurscentrum heder Skåne är en regional- och myndighetsgemensam satsning som består av Polisen, Skånes Kommuner, Region Skåne, Åklagarmyndigheten samt Länsstyrelsen Skåne som huvudman och samordnare av satsningen.

Resurscentrum heder Skåne finansieras av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen Östergötland, som sedan 2018 har haft i uppdrag att verka för att inrätta regionala resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck runt om i landet.¹

Syftet med satsningen är att tillsammans utveckla och förstärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i Skåne. Målet är att utveckla ett regionalt, kommun- och myndighetsgemensamt resurscentrum för att kunna ge stöd och kunskapshöjande insatser till yrkesverksamma i Skåne samt stöd och rådgivning till personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Sedan 1 oktober 2023 erbjuder Resurscentrum heder Skåne samtliga kommuner i länet kostnadsfria konsultationer genom Malmö stad. Sedan våren 2024 kan yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården konsultera Region Skånes barnskyddsteam i ärenden. De kan i sin tur konsultera Resurscentrum heder Skåne. Det pågår även ett arbete för att inrätta en liknande funktion inom Polisen för att kunna genomföra konsultationer internt.

Enligt regeringsuppdraget ska Resurscentrum heder Skåne även utveckla en stödstruktur för personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck i Skåne. Följande målgruppsanalys syftar till att låta dessa personer uttrycka vilka stödbehov de har i relation till utsattheten.

Analysen utgör ett beslutsunderlag för utvecklingen av stöd till personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck inom Resurscentrum heder Skåne.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende länsstyrelserna, Fi2023/00435.

Metod

Definitioner

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck uppstår för att skydda eller återupprätta en familjs eller en släkts heder och sociala anseende. Våldet och förtrycket kännetecknas främst av dess kollektiva uttryck där individens handlingar påverkar hela familjens och kollektivets anseende. Individens rättigheter och intressen är således underordnad familjen och släkten.

Stark social kontroll av kollektivet kan beskrivas som medvetna regleringsmekanismer för att komma till rätta med handlingar som hotar den sociala ordningen inom kollektivet. Kontrollen kan tas i uttryck genom begränsningar av klädval, socialt umgänge till att kontrollera livsval som giftermål. Individen kan bestraffas i olika former genom exempelvis social utfrysning, kränkningar till övergrepp och mord. För individen som är utsatt är det vanligt att våldet och förtrycket normaliseras som en strategi för att hantera kollektivets kontroll.²

Vidare bygger hedersrelaterat våld och förtryck på patriarkala och heteronormativa idéer. Våldet och förtrycket utgår från en strukturell maktobalans mellan män och kvinnor där kollektivets heder ses som avhängig av hur flickor och kvinnor, men även pojkar och män, betar sig enligt strikt definierade könsroller.³

I en hederskontext råder ofta en strikt oskuldsnorm där kvinnor som exempelvis har sex före äktenskap eller inte betar sig "kyskt" nog kan skada familjens heder. För att skydda familjen från förlust av hedern kontrolleras den kvinnliga sexualiteten. Även hetero- och cisnormen är stark där det anses otänkbart med annat än olikkönade relationer eller uttryck som inte passar in i traditionella könsroller. Hbtq-personer är därför en särskilt sårbar grupp. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som är i beroendeställning i förhållande till familjen, är på grund av detta även de särskilt sårbara i en

² Cinthio, Hanna, *Rörelser i gränslandet - Om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar*. Diss, Malmö universitet, 2023.

³ Socialstyrelsen, "Hedersrelaterat våld och förtryck", *Socialstyrelsen*. Senast uppdaterad: 2023-08-11. Hämtad 2024-02-24, www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/

hederskontext.⁴

Förlusten av heder kan ha stora konsekvenser för en familj eller släkt, både socialt och ekonomiskt. Därför kan rädslan att förlora hedern, eller uppfattningen att man har förlorat den, leda till allt från kontroll och begränsningar till drastiska och grova våldshandlingar av familjemedlemmar och släkt.

Hbtq-personer

I följande målgruppsanalys används begreppet hbtq-personer till följd av hur gruppen definieras i Länsstyrelsernas regionala uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵ Även myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) utgår från begreppet hbtq i stället för hbtqi i sin senaste rapport om hbtq och heder.⁶ Personer med intersexvariation inkluderas inte i rapporten eftersom det avser personer med medfödda avvikelser i könsutvecklingen. MUCF menar att deras utsatthet snarare bedöms bestå av brister i hälso- och sjukvård, än av sociala påtryckningar att förändra sig eller anpassa sig till familjens och släktens föreskrivna normer kring sexualitet och könstillhörighet.

Frågeställningar

Utgångspunkten för målgruppsanalysen har varit att låta personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck själva komma till tals i relation till vilka stödbehov de har kopplat till utsatthet inom en hederskontext. För att möjliggöra detta har det krävts kontaktvägar till målgruppen, vilket Länsstyrelsen som regional aktör saknar. Resurscentrum heder Skåne har en referensgrupp med civilsamhällsaktörer för satsningen som genom sina goda kontaktytor till målgruppen deltagit i datainsamlingen. Även ett skyddat boende i Skåne, som inte är med i referensgruppen, har deltagit i datainsamlingen för att möjliggöra för målgruppen i akut utsatthet att göra sin röst hörd. Underlaget från det skyddade boendet ingår dock inte i analysen och rekommendationerna, vilken förklaras längre ned under avsnittet *Skyddat boende*.

⁴ Socialstyrelsen, "Hedersrelaterat våld och förtryck", *Socialstyrelsen*. Senast uppdaterad: 2023-08-11. Hämtad 2024-02-24, www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/

⁵ Regeringsbeslut "Regionalt uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor" (S2017/07420/JÄM) (delvis).

⁶ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

Länsstyrelsen Skåne har inom ramen för målgruppsanalysen tillhandahållit intervju- och enkätfrågor till deltagande aktörer utifrån de frågeställningar som analysen syftar till att besvara. Civilsamhällets aktörer samt det skyddade boendet har därefter samlat in underlag från målgruppen och levererat det till Länsstyrelsen Skåne för vidare analys.

De huvudsakliga frågeställningarna som målgruppsanalysen syftar till att besvara är:

1. Hur upplever personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck det stöd och skydd de sökt hos socialtjänsten, Polisen, hälso- och sjukvården och Åklagarmyndigheten i Skåne?
2. Hur bör Resurscentrum heder Skåne utveckla sin stödstruktur för att möta behoven hos personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck i Skåne?

Datainsamling

Civilsamhällesaktörerna som deltagit i datainsamlingen för målgruppsanalysen är RFSU Malmö, RFSL Rådgivningen Skåne, Bris samt FreeZone Sweden. Utöver dessa har även ett skyddat boende i Skåne bidragit med underlag. Tillsammans har dessa verksamheter samlat in underlag från personer som utsätts eller som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck, vilka benämns som 'målgruppen' i denna analys. Det ska dock tydliggöras att personer inom målgruppen är en heterogen grupp med olika erfarenheter, behov och bakgrunder.

Inom ramen för datainsamlingen har RFSL Rådgivningen Skåne samt RFSU Malmö säkerställt att personer med särskild sårbarhet enligt regeringens definition; hbtq-personer samt personer med intellektuell funktionsnedsättning, fått komma till tals. Genom Bris samt delar av FreeZone Swedens datainsamling har även erfarenheter från barn under 18 år tillvaratagits i målgruppsanalysen.

Datainsamlingen från aktörerna har genomförts genom olika metoder för att kunna anpassas till verksamheternas skilda förutsättningar. Analysen kommer därför innefatta både kvalitativa och kvantitativa data. Nedan beskrivs datainsamlingsmetoden för respektive aktör mer ingående. Totalt består målgruppsanalysen av underlag från 14 intervjuer, 36 enkätrespondenter och analys av 315 kontakter inom Bris.

RFSU Malmö

RFSU Malmö har intervjuat personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism genom två enskilda intervjuer

och en fokusgruppsintervju med fyra deltagare. Informanternas har bestått av kvinnor och män samt cis- och transpersoner. Informanterna är mellan 20- och 50-årsåldern och de har både inrikes- och utrikesfödda föräldrar. Informanterna har rekryterats utifrån misstänkt eller självidentifierad utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

FreeZone Sweden

FreeZone Sweden har samlat in data genom att intervjua sex personer varav två barn. Intervjuerna har skett med tjejer i åldrarna 11–25 år. Ingen informant uppger att de har en funktionsnedsättning eller är hbtq-person. Intervjupersonerna har rekryterats utifrån misstänkt eller konstaterad utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

Bris

Bris har i sitt underlag analyserat 315 kontakter som mellan januari 2022 och december 2023 dokumenterats som hedersrelaterat våld och förtryck. För att ett samtal ska kategoriseras som hedersrelaterat ska barnet ha gett tillräckligt mycket information om den kopplingen, antingen genom att barnet själv uttrycker att det rör sig om heder eller att kuratorn utifrån barnets beskrivning hjälper barnet att sätta ord på utsattheten som hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar således aldrig om en känsla i samtalet eller om uttalad misstanke. De barn som kontaktar Bris stödverksamhet och som lever i hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma i betydligt fler kontakter än de som kategoriseras så. Det är vanligt att det först i ett uppföljande samtal med barnet framkommer att våldet är hedersrelaterat.

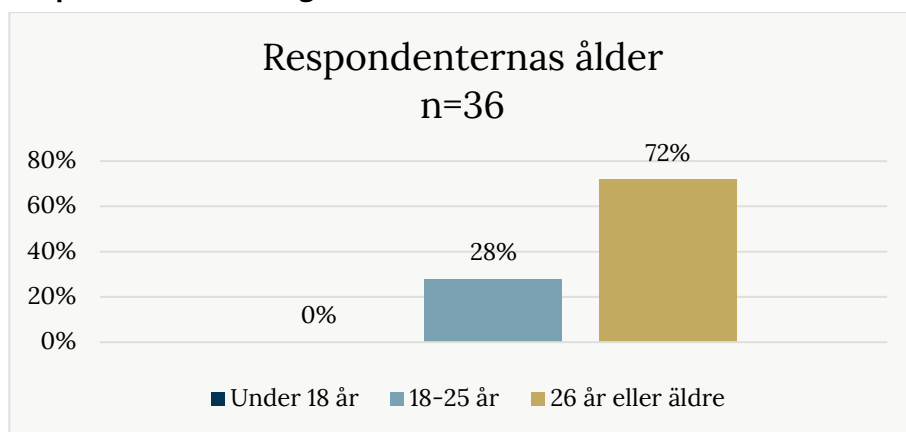
Om det inte finns tillräckligt mycket information för att kategorisera samtalet som hedersrelaterat dokumenteras kontakten som fysiskt- eller psykiskt våld, familjekonflikter eller normala begräsningar.

Bris underlag har levererats i rapportform till Länsstyrelsen Skåne och analyserna är Bris egna. På grund av anonymitet kan Bris ej välja ut dokumenterade kontakter från Skåne, utan underlaget gäller för hela Sverige. Det finns dock inga skäl till att anta att det finns skillnader i barnens erfarenheter och stödbehov på regional och nationell nivå. Det har heller inte varit möjligt att dokumentera om barnen är hbtq-personer eller har en funktionsnedsättning, och därmed har en dubbel utsatthet. Det betyder dock inte att underlaget inte innefattar erfarenheter från exempelvis hbtq-personer eller personer med intellektuell funktionsnedsättning under 18 år.

RFSL Rådgivningen Skåne

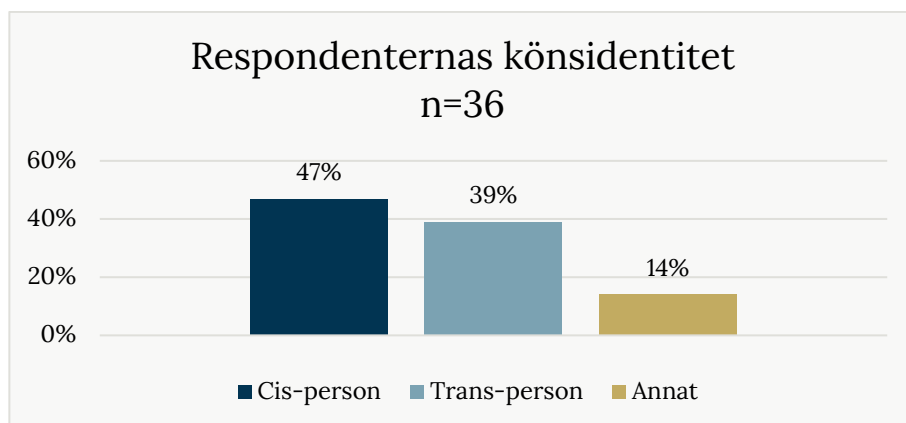
RFSL Rådgivningen Skåne har samlat in data genom en enkät som upprättats och administrerats av Länsstyrelsen Skåne. I detta fall valdes en enkät som datainsamlingsmetod eftersom det ansågs passa verksamhetens förutsättningar bäst för att få in många svaranden. Totalt svarade 36 personer på enkäten. Antalet svarande avtar dock per fråga och därför redovisas antalet svarande löpande i respektive diagram. Nedan presenteras bakgrundsinformation om enkätens respondenter.

Respondenternas bakgrund

Figur 1 Respondenternas ålder i RFSL Rådgivningen Skånes enkät

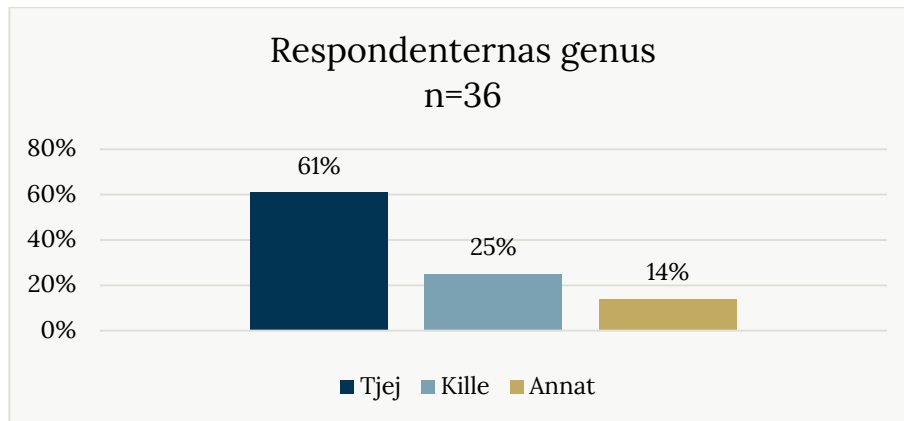
Enligt figur ett är 72 procent (26 personer) av respondenterna 26 år eller äldre och övriga, 28 procent (10 personer), är mellan 18 och 25 år. Ingen under 18 år svarade på enkäten. Vidare uppger 78 procent (28 personer) att de inte har en funktionsnedsättning, 17% (6 personer) att de har en funktionsnedsättning och 6 procent (2 personer) svarar vet ej.

Figur 2 Respondenternas könsidentitet i RFSL Rådgivningen Skånes enkät

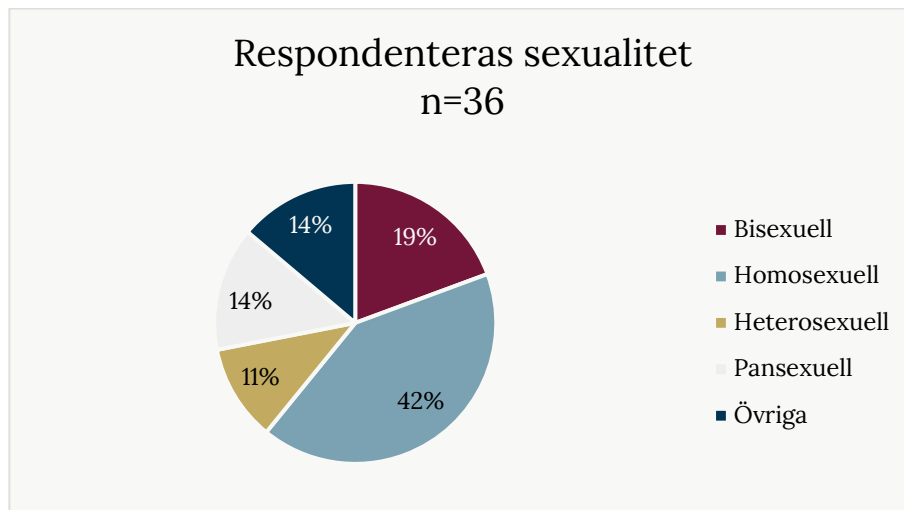
Enligt figur två identifierar sig nästan hälften av svarande, 47 procent (17 personer) som cis-personer, följt av 39 procent (14 personer) trans-

personer och 14 procent (5 personer) som definierar sig som annat, där respondenterna bland annat svarat "genderfluid", "vet ej" eller "ingen könstillhörighet".

Figur 3 Respondenternas definition utifrån genus i RFSL Rådgivningen Skånes enkät

I figur tre efterfrågas respondenternas genus. 61 procent (22 personer) uppger att de definierar sig som tjejer, 25 procent (9 personer) som killar och 14 procent (5 personer) som annat, exempelvis icke-binär eller queer.

Figur 4 Respondenternas definition utifrån sexualitet i RFSL Rådgivningen Skånes enkät

I figur fyra presenteras hur respondenterna definierar sin sexualitet. 42 procent (15 personer) av respondenterna definierar sig homosexuella, följt av 19 procent (7 personer) bisexuella, 14 procent (5 personer) pansexuella och 11 procent (4 personer) heterosexuella. Kategorin övriga på 14 procent (5 personer) består av personer som definierat sin sexualitet som queer, demisexuell/bisexuell, lesbisk/pansexuell bisexuell/pansexuell och man som främst vill ha sex med en man.

Frågor om hedersrelaterat våld och förtryck

Eftersom enkäten var öppen kunde den även besvaras av personer som inte utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Av denna anledning ställdes ett antal frågor i början av enkäten för att få en uppfattning om hur många av svaranden som eventuellt lever i en hederskontext.

Frågorna ställdes utan att nämna begreppet hedersrelaterat våld och förtryck för att dels undvika det stigma som följer av förtrycket och begreppet, dels för att personer som lever under sådant förtryck kanske inte definierar det som hedersrelaterat. Detta bekräftas även av MUCF i deras senaste rapport om hbtq-personers utsatthet i en hederskontext. I rapporten beskriver yrkesverksamma som möter målgruppen att det är ovanligt att de unga själva använder sig av begreppet heder, där en sådan etikett snarare riskerar att låsa de unga, enligt de yrkesverksamma.⁷ Resultatet för dessa enkätfrågor presenteras längre ned under rubriken *Hedersförtryck och hbtq-fientlighet*.

Skyddat boende

Ett skyddat boende i Skåne har även bidragit till målgruppsanalysen. På grund av svårigheter att rekrytera intervjupersoner består underlaget enbart av en intervju med en kvinna över 18 år, och därför kommer underlaget i analysen och rekommendationerna. Däremot presenteras underlaget i resultatkapitlet eftersom det belyser särskilt viktiga erfarenheter och perspektiv.

⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök", redovisning av regeringsuppdrag Ku2022/01123. (Våxjö: MUCF), 2024.

Särskilt sårbara grupper

Inom arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck har två grupper identifierats som särskilt utsatta av regeringen: hbtq-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning.⁸ Begreppet särskild sårbarhet återfinns inom brottsofferforskningen. Där har sårbarhet använts som ett begrepp som innefattar tre dimensioner; hög utsatthet, allvarliga konsekvenser och låga resurser att tillgodogöra sig samhällets skydd och stöd.⁹ Eftersom samhällets stöd systematiskt når vissa grupper sämre beror sårbarheten alltså inte nödvändigtvis på en individs eller en gruppens livssituation eller individuella egenskaper. Det kan snarare bero på att vissa gruppers särskilda sårbarhet kan orsakas eller förstärkas av det faktum att de inte har tillgång till jämlikt stöd i praktiken vid våldsutsatthet. Det är då mer adekvat att tala om ett svagt samhälleligt skydd, som är svagare för vissa grupper än för andra. Nedan förklaras kort varför dessa grupper anses vara särskilt sårbara.

Hbtq-personer är särskilt utsatta i en hederskontext eftersom det anses skamligt att inte passa in i traditionella könsroller. Det kan handla om vem eller vilka man blir kär i, sexuellt attraheras av och ens könsidentitet. Socialstyrelsen ger exempel på hur våldet och förtrycket kan manifesteras:

”Föräldrar eller släktingar kan se så kallat omvändelseförsök som en åtgärd för att återställa hedern eller skydda den när det upptäcks att en familjemedlem till exempel är homosexuell. Det innebär att personen ska omvändas till att bli heterosexuell, till exempel genom att genomgå en religiös ritual eller genom att tvinga personen att gifta sig med någon av motsatt kön. Detta kan ske i Sverige eller utomlands.”¹⁰

För **personer med intellektuell funktionsnedsättning** kan funktionsnedsättningen ses som en skam i familjen, vilket kan leda till att familjen försöker dölja funktionsnedsättningen genom tvångsäktenskap då äktenskapet delvis kan kompensera för det normbrott som en

⁸ Prop. 2021/22:138 *Ett särskilt brott för hedersförtryck*.

⁹ Länsstyrelsen Skåne, *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*, rapport 2018:13. Malmö: Länsstyrelsen Skåne, 2018.

¹⁰ Socialstyrelsen, ”Hedersrelaterat våld och förtryck”, *Socialstyrelsen*. Senast uppdaterad: 2023-08-11. Hämtad 2024-02-24, www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck

funktionsnedsättning utgör.¹¹ Tvångsäktenskap kan även bero på att familjen vill säkerställa att det finns en person som kan tillhandahålla det stöd som deras barn behöver när föräldrarna inte längre har möjlighet att själva göra det.¹² Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck förklarar ytterligare varför målgruppen är särskilt utsatt:

”Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld är en oerhört sårbar och svårupptäckt målgrupp. Sårbar för att de ofta är i beroendeställning till den eller de som utövar våldet samt har en annan referensram kring vad som är önskvärd eller acceptabel behandling. Svårupptäckt då det hedersrelaterade förtrycket och våldet tar sig andra uttryck, dock med förödande konsekvenser för den unge.”¹³

Vidare lyfter Myndigheten för delaktighet (hädanefter MFD) att risken för att utsättas för våld och hot ofta är nästan dubbel så stor för personer med funktionsnedsättning som för dem utan. Personer med intellektuell funktionsnedsättning är särskilt utsatta för alla typer av våld och övergrepp, och för kvinnor med funktionsnedsättning finns det också en tydlig ökad risk att bli utsatt för våld.¹⁴

Barn ingår inte i regeringens definition av särskilt sårbara grupper inom hedersrelaterat våld och förtryck men är, genom att vara barn, generellt särskilt sårbara. Grunden till barnkonventionen är att barn är en utsatt grupp i samhället med särskilda behov av omvårdnad och skydd.

Att vara ett barn och utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck innebär en ökad sårbarhet då barnet är beroende av sin vårdnadshavare och sällan har andra personer i familj eller släkt att vända sig till då våldet och förtrycket är kollektivistiskt. Detta lyfts även i Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rapport *Bära eller brista* där yrkesverksamma inom socialtjänsten samt barn och vuxna utsatta för hedersrelaterat våld

¹¹ Baianstovu, Rúna., et al. *Heder och samhälle - Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro University, 2019.

¹² Starke, Mikaela, Larsson, Anneli, och Punzi, Elisabeth, *Våldsutsatthet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar*. Göteborg: Göteborgs universitet, 2022.

¹³ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, *Hedersvåld och intellektuell funktionsnedsättning, Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtad 2024-02-24, www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/intellektuell-funktionsnedsattning-och-heder

¹⁴ Myndigheten för delaktighet, *Funktionsnedsättning en risk för våldsutsatthet, Myndigheten för delaktighet*, 2023. Hämtad: 2024-03-15, <https://www.mfd.se/nyhetsarkiv/funktionsnedsattning-en-risk-for-valdsutsatthet/>

och förtryck, berättar om sina erfarenheter av att handlägga hedersärenden samt söka stöd och skydd. Barn berättar i rapporten att de varit rädda för att ta kontakt med socialtjänsten eftersom de känt oro för vad som ska ske när deras familjer får reda på kontakten. Även socialtjänsthandläggare beskriver stora svårigheter i att handlägga hedersärenden när barn är med i bilden på grund av regelverket som tvingar dem att informera vårdnadshavarna om kontakten med deras barn.¹⁵

¹⁵ Vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista: Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*. Rapport 2023:8. Stockholm: Vård- och omsorgsanalys, 2023.

Erfarenheter av utsatthet

I flera intervjuer framkommer det att informanterna i målgruppsanalysen har erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns även informanter som själva inte varit utsatta men som har vänner och släkt som utsatts. Våldet och förtrycket tar sig uttryck på olika sätt och i följande kapitel kommer informanternas erfarenheter lyftas fram för att kontextualisera analysen. Syftet är att påvisa våldets komplexa karaktär och hur det kan påverka den utsatta att söka stöd hos exempelvis socialtjänst, polis eller hälso- och sjukvård.

Hur hedersrelaterat våld och förtryck tas i uttryck

En informant i övre 20-årsåldern berättar att hennes första man, numera exman, misshandlade och var nära att döda henne. Hon var minderårig när de gifte sig och de fick barn tillsammans. Informanten förstår nu att det inte var rätt av hennes föräldrar att tillåta det och har än idag svårt för att berätta om den tiden i livet:

”Jag vill inte prata så mycket om det, men idag vet jag att det inte är okej. Då var det häftigt att ha ett bröllop och få vara vuxen. Men, jag var ett barn. Och även om mamma och pappa och inte ville illa eller så... så var inte det [i enighet] mina rättigheter.”

När våldet kom till hennes föräldrars kännedom såg de hur dåligt hon mådde i relationen. Pappan, som har hög status i släkten, godkände skilsmässan. Senare träffade informanten sin nuvarande man och en konflikt uppstod i familjen trots att den nya partnern hade samma religion som föräldrarna, vilket enligt informanten borde ha underlättat för dem att acceptera relationen. Trots detta motsatte sig pappan den nya partnern.

Informanten gifte sig ändå med sin nya partner och efter skilsmässan från ex-maken valde hon även att ta av sig slöjan på jobbet. När informanten märkte att ingen sa emot hennes beslut började hon ifrågasätta de normer hon levt med, och undrade om hon någonsin ens hade tagit på sig slöjan om det inte hade förväntats av henne:

”Det var skönt att ta bort den. Jag hade nog aldrig tagit på mig den från början om inte jag hade känt att det är så man gör? I min familj så hade man slöja. Alla hade det, min mamma, mina kusiner. Det bara var så.”

Informanten menar att hennes familj förstod att de efter skilsmässan, och när hon beslutat sig för att fortsätta med sin nya relation, inte längre kunde säga åt henne vad hon skulle göra. Hon hade börjat ta egna beslut oavsett vad familjen förväntade sig av henne. Idag upplevs relationen med familjen bättre, om än skör.

Trots de svårigheter som informanten erfarit har hon svårt att medge att hon levde i en hederskontext eftersom föräldrarna, enligt hennes bild av hedersförtryck, aldrig misshandlade eller slog henne:

”Tänker du att du också levde med heder?”

Jag vet inte... Jo alltså... Mamma och pappa misshandlade eller slog mig aldrig. Men dom tyckte jäkligt mycket vad som var rätt och fel och vad jag borde göra och inte borde göra. Så är kanske alla föräldrar. [...] Så jag vet inte riktigt.”

Informantens resonemang visar på den komplexitet som våld inom en hederskontext kan innefatta. Trots att informanten under perioder enbart fick röra sig mellan hemmet, förskolan och arbetet, blev utsatt för barnnäktenskap och inte fick fatta egna beslut utan påtryckningar från familjen, upplever hon inte att hon blev utsatt för hedersförtryck. Informantens ambivalens till våldet och den idag sköra relationen till familjen bygger på en ömsesidighet där båda ”sköter sig”, det vill säga att båda parter håller sig till de ramar som anses tillfredsställa både informantens behov av frihet och familjens behov av kontroll.

Den svåra relationen till föräldrarna beskrivs även i Bris underlag där barn, som är beroende av sina föräldrar, berättar att de förstås älskar dem. Barnen försätts dock i en svår situation där de tvingas hantera utmaningen i att älska, respektera, eller i alla fall vara beroende av föräldrarna och viljan av att leva ett självständigt liv. Ett barn berättar om svårigheten i att hantera föräldrarnas våldsamma och uppmuntrande sidor samtidigt:

”Om jag bryter mot deras regler slår de mig. Men sen kan de även säga uppmuntrande saker och att de har så mycket hopp om att jag kommer bli något och vara jättebra föräldrar och det får mig att glömma bort det de gör.”

Barnen separerar samtidigt det fysiska våldet från kontrollen och förtrycket. Kontrollen går inte att komma ifrån, men våld och bestraffningar kan undvikas, antingen genom att följa reglerna eller genom att dölja att man bryter mot dem. Enligt Bris underlag är konsekvenserna, om barnet blir påkommen med att bryta mot regler, bestraffningar (ofta materiella, som att bli av med mobilen) och olika former av fysiskt och psykiskt våld och hot, i yttersta fall hot om att bli

bortförd eller dödad. Hoten är ofta kopplade till barnets framtid. Det handlar exempelvis om att bli bortgift, inte få studera vidare eller bli förd utomlands. Ett barn berättar att hens mående blir sämre när skolan är stängd:

”Jag mår ständigt dåligt hela mitt liv, men som mest nu när skolorna har stängt. Mina föräldrar är jättestränga och kan göra mig illa främst psykiskt men kan även hända fysiskt. Jag får inte gå ut och ta promenader eller träffa vänner. Sist jag frågade om jag fick gå ut blev det kaos. Jag fick skrapsår och blåmärken.”

I Jämställdhetsmyndighetens slutredovisning om bortförda barn beskrivs det som en risk för bortförande om individer ändrar beteenden och verkar orolig eller nedstämda, särskilt inför och efter ett skollov. Vidare lyfts det att många barn och unga som blir bortförda inte får det stöd och skydd de har rätt till att behov av. Istället behöver barnen, som riskerar att bli bortförda, ofta själva vara drivande för att få stöd och hjälp.¹⁶

Uppfostran eller hedersförtryck?

Samtidigt som det hedersrelaterade våldet och förtrycket är komplext är det i vissa fall svårt för informanterna att urskilja förtrycket från uppfostran. En informant som blev utsatt för barnåktenskap beskriver en ambivalens i relation till sin familj och har svårt att skilja på uppfostran och hedersnormer som inte innefattar fysiskt våld. Exempelvis beskriver informanten, som idag är vuxen, det som omsorg när föräldrarna avrådde henne från att umgås med vissa personer, och även om hon hellre tog konsekvenserna än att lyssna på uppmaningarna så upplevde hon att de gjorde de av välvilja. Flera andra informanter berättar också om hur föräldrar begränsat dem i relation till vilka de fick umgås med som yngre, där konflikter uppstod när de inte lyssnade på föräldrarna.

Begräsningar från föräldrar kan bero på rädsla för att barn ska dras in i kriminella grupper eller andra riskfyllda sammanhang. Samtidigt kan en omskrivning av hedersförtryck till uppfostran ses som en strategi för att orka leva med våldet och förtrycket, där våld istället relativiseras som uppfostran och därmed normaliseras. Denna strategi kan också bero på att den utsatta inte orkar inse hur våldsutsatta de är eftersom det betyder att de så småningom hade behövt bryta upp från familjen och

¹⁶ Jämställdhetsmyndigheten, *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd - Slutredovisning av uppdrag att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse*, 2023:15. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2023.

våldet.

Informanten som blev utsatt för barnåktenskap har idag svårt för att förlika sig med att begränsningarna och förtrycket hon levde med var hedersrelaterat, då det inte upplevs vara förenligt med hennes bild av heder. Denna svårighet framkommer i flera intervjuer, där informanterna upplevs rygga tillbaka när heder kommer på tal. Många vill inte identifiera sig som en person utsatt för hedersförtryck, och i flera intervjuer tydliggör de detta:

”Det är ingen som sätter sig på mig.”

En informant berättar att hon har flera vänner där familjen utsatt dem för barnåktenskap med syfte att hantera situationer som kan riskera att skada familjens heder. Exempelvis blev informantens bästa vän bortförd till föräldrarnas hemland eftersom det var ”kaos” i Sverige med ryktesspridning och svårigheter kring vännen. Föräldrarna upplevde att de hade förlorat kontroll över henne och var tvungna att agera:

”Det gör att familjen blir alltmer involverad. Förstår du, de var typ tvungen att skicka i väg henne för att de ska andas lite [...]”

Enligt informanten åkte därför vännen till föräldrarnas hemland för att ”lugna ner tankarna” och för att det inte var ”lika frestande att vara kaos i hemlandet som här i Sverige”. Väl på plats ingick hon barnåktenskap, där resan sammantaget kan betraktas som en slags kombinerad uppfostringsresa och vilseledande till barnåktenskap. Informanten tror dock inte barnåktenskapet var planerat i förväg av föräldrarna utan att det presenterades på plats som om vännen hade ett annat alternativ:

”De [föräldrarna] hade inte heller planer på det [barnåktenskap] förrän de var i [föräldrarnas hemland]. Det var typ ”vi hittade man till dig där”, alltså det var ju inte riktigt så att ”du ska gifta dig!”. Men i mina ögon var det ändå påtvingat. Hon hade inte jättemånga val heller, antingen skulle hon tillbaka till Sverige och bli kaos igen eller så gifter hon sig där och ”settle down”. Jag fattar det som att hon fick typ ett ultimatum och föredrog det andra alternativet.”

Informanten berättar att trots att vännen var emot giftermål i början ”föll hon tydligen för honom” senare.

Det framkommer även i Bris underlag att kontrollen av barnen ökar ju äldre de blir, och för många blir begränsningarna tydligast när det kommer till kärleksrelationer på grund av hederskontextens starka

oskuldslor. Skillnaden i hur tjejer och killar behandlas är också något många pratar om och upplever som orimlig.

Enligt Bris beskriver även barn många gånger sina föräldrar som offer för våldet och förtrycket. När barn förklarar orsaken till våldet och förtrycket säger många att den är kulturell, och en del barn säger att det är kopplat till religion. Vidare berättar barnen att föräldrarnas agerande handlar om uppfostran, då de själva har blivit uppfostrade på samma sätt eller att föräldrarnas värderingar och religion säger att barn ska uppfostras så för barnets bästa. Många barn pratar även om "skam", där uppfostran ska hindra dem från att dra skam över familjen och släkten. Ett barn berättar:

"Jag vill bara leva som alla andra människor i min ålder och inte vara så kontrollerad. Mina föräldrar är muslimer och uppvuxna i en helt annan kultur och i den kulturen så är heder viktigt. De är fantastiska på alla sätt men om just kärlek och mitt privatliv har de ingen respekt eller förståelse för."

Detta resonemang speglar andra informanternas berättelser, där förtryck, begränsningar och våld relativiseras som en strategi för att orka stå ut, eller för att alternativet att lämna familjen känns överväldigande.

Barnets beroende till våldsutövaren

Alla barn som utsätts för hedersrelaterat förtryck blir inte utsatta för våld, men alla får sina rättigheter kränkta. Skiljelinjen mellan förtryck och våld är inte glasklar. I förtrycket finns ofta ett uttalat eller ett underförstått hot om våld som bestraffning. Enligt Bris underlag vet barnen ofta exakt var gränsen för det tillåtna går och vilka konsekvenser det får att överskrida den. De flesta som kontaktar Bris är tjejer och mellan 16 och 18 år. Förövaren är oftast föräldrar eller äldre syskon.

"Mina föräldrar säger att jag är familjens heder och de vill inte att jag ska dra skam över familjen, de hotade mig med att gifta bort mig med någon från deras hemland."

Oron för framtiden är stor hos flera av barnen som pratat med Bris. Många har drömmar om ett annat liv än det som föräldrarna har bestämt åt dem, men vet inte hur det skulle gå till att nå dit. För några är framtiden ett hot. Att bli vuxen är inte en utväg från våld och förtryck, utan snarare tvärt om. Här skiljer sig dessa barns berättelser ifrån andra våldsutsatta barn. Ju äldre barnet blir desto mer påtagligt blir förtrycket och hotet om till exempel tvångsgifte och isolering i hemmet. Ett barn beskriver hur hon ser på framtiden:

"Min framtid är att jag kommer gå i skolan i några år men

kommer inte få plugga på högskola. Kommer tvingas gifta mig med någon som kommer misshandla mig. Mina barn i framtiden kommer bli misshandlade. Jag kommer få ståa hemma och vara hans slav.”

Ett sätt för barnen att försöka hantera det faktum att möjligheten att påverka sitt liv är begränsad är att försöka acceptera och anpassa sina planer för framtiden efter omständigheterna. Att hantera två kulturer parallellt är också något flera barn berättar om, som att sköta sina (otillåtna) relationer digitalt på hemliga konton på sociala medier. Att bryta sig loss från familjen, själva eller med hjälp av andra, som socialtjänsten, är förenat med stor fara. Två barn beskriver hur de känner:

”Jag orkar inte mer med allt som händer. Jag vill stoppa mitt liv. Jag trivs inte i min familj för jag får inte göra någonting. Jag får inte klä mig som jag vill. Jag får inte gå ut. Jag får inte välja mina vänner. Jag vill vara med någon som tar hand om mig, som bryr sig om mig.”

”Jag ville bara dö. Jag planerade till att göra självmord men jag var rädd att döda mig själv och jag tyckte att en gång i livet skulle allt bli bättre.”

Barnen beskriver sin vanmakt och att de inte förstår hur de ska orka leva i sin nuvarande situation. Kontrasten mellan det liv som deras jämnåriga lever och den egna begränsade tillvaron blir för många mer uppenbar ju äldre de blir och det blir tydligt att förtrycket inte kommer att minska när barnet blir äldre, snarare tvärtom. Insikten om hur litet det egna handlingsutrymmet är, är frustrerande och många uttrycker en besvikelse över det liv de vet att de kommer att tvingas leva. En del barn har utvecklat ett självförakt, flera säger att de vill dö och att de tänker på självmord eller har skadat sig själva på olika sätt. Alla längtar till något annat.

Hedersförtryck och hbtq-fientlighet

Som beskrivet i avsnittet ”Särskilt sårbara grupper” är hbtq-personer särskilt utsatta i en hederskontext. Om ens sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck bryter mot normen kan det uppfattas som ett hot mot familjens heder och leda till att familjen exempelvis påtvingar personen omvändelseförsök eller uppfostringsresor för att återupprätta hedern.¹⁷

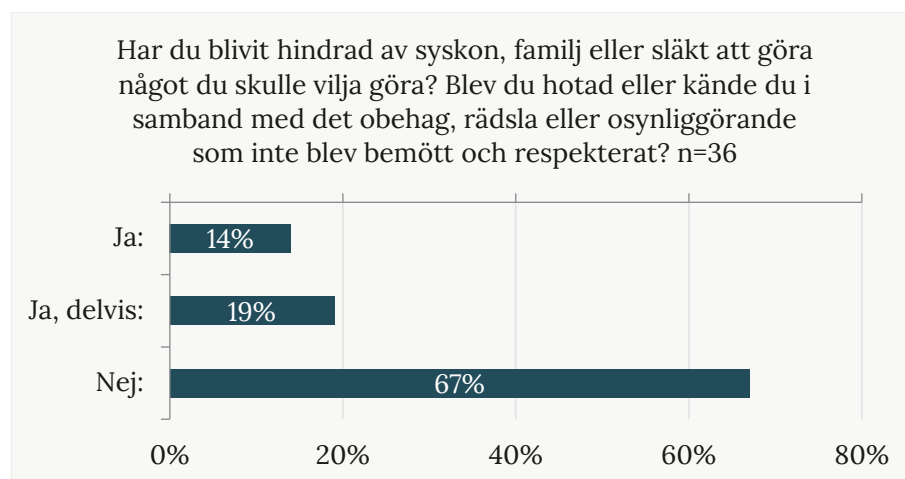
I MUCF:s rapport beskrivs även hur hbtq-personer i en hederskontext

¹⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*. Växjö: MUCF, 2022.

upplever internaliserad hbtq-fientlighet som en konsekvens av att man tar över familjens och kollektivets syn på hbtq-personer. Detta kan leda till att man ser sig själv som den felande och därför förtjänar bestraffning. Yrkesverksamma beskriver hur hbtq-personer exempelvis accepterar nedvärderande behandling av partners eller grova sexuella övergrepp eftersom de upplever att de inte förtjänar något annat.¹⁸

Det ska dock poängteras att hbtq-fientlighet inte nödvändigtvis är likställigt hedersrelaterat våld och förtryck. Om våld och förtryck kopplat till hbtq-fientlighet sanktioneras kollektivt och syftar till att upprätthålla en familjs anseende grundar det sig med stor sannolikhet i hedersnormer. Om våldet och förtrycket däremot inte sanktioneras av kollektivet eller syftar till att upprätthålla familjens anseende, beror hbtq-fientligheten förmodligen inte på hedersnormer, utan på just hbtq-fientlighet.

I diagrammen nedan har respondenter från RFSL Rådgivningen Skånes enkät svarat på frågor om erfarenheter av utsatthet i relation till att vara hbtq-personer. Nedan presenteras resultaten:

Figur 5 Har du blivit hindrad av syskon, familj eller släkt att göra något du skulle vilja göra? Blev du hotad eller kände du i samband med det obehag, rädsla eller osynliggörande som inte blev bemött och respekterat?

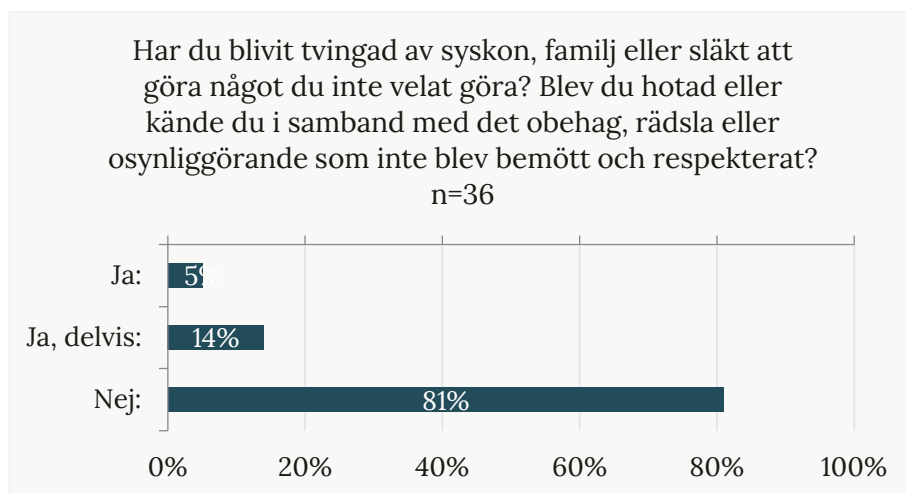
Frågan i figur fem har ställts för att undersöka om familjen eller kollektivets intresse har påverkat respondenternas möjlighet att ta egna beslut eller göra egna val, och om individen då kände obehag, rädsla eller osynliggörande som inte blev respekterat av familj eller släkt. Totalt svarade 33 procent (tolv personer) ”ja” eller ”ja, delvis” där två personer

¹⁸ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), ”Det får inte existera”: Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

svarat följande i fritextsvaren:

"När jag var tonåring försökte vänner aktivt avstyra min knoppande relation med en tjej. Min mamma har aktivt hållit mig utanför viktiga familjesammankomster (begravning, t.ex.) för att jag är queer."

"Inte hindrad men ifrågasatt, "hur vet du säkert", "tänk om du ångrar dig"."

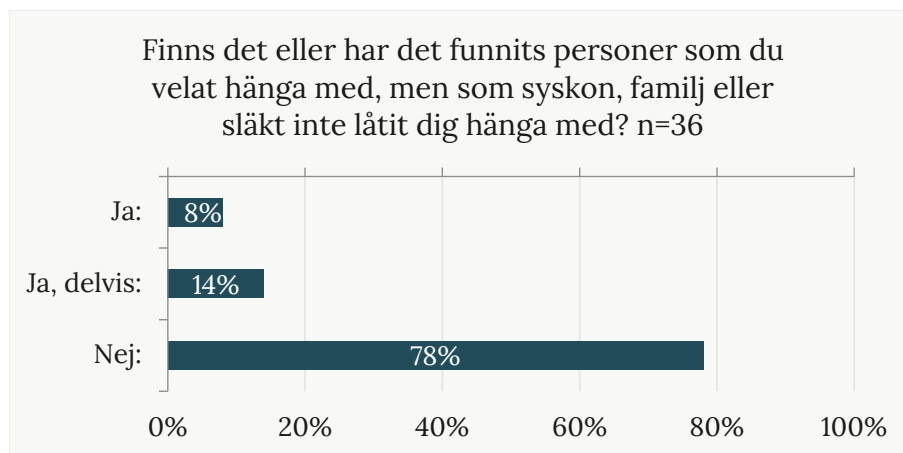

Figur 6 Har du blivit tvingad av syskon, familj eller släkt att göra något du inte velat göra? Blev du hotad eller kände du i samband med det obehag, rädsla eller osynliggörande som inte blev bemött och respekterat?

I figur sex svarade 19 procent (sju personer) "ja" eller "ja, delvis" på frågan om de blivit tvingade av syskon, familj eller släkt att göra något de inte velat göra. I en hederskontext kan detta innebära att exempelvis dölja sin sexualitet eller identitet om den inte är förenlig med hetero- och cisnormen eller kontrollera att andra familjemedlemmar följer de sociala koderna. En respondent skriver i det öppna svarsfältet:

"[Jag] blev tillsagd att inte visa mig framför personer som familjen har samma ursprung som."

Respondentens svar kan tolkas som att dennes identitet, om den hade blivit känd, hade påverkat familjen och släktens anseende negativt. För att undvika detta blir respondenten uppmanad att hålla sig borta från personer med samma ursprung som familjen, vilket kan tolkas som att det annars kan leda till ryktesspridning inom gruppen.

Figur 7 Finns det eller har det funnits personer som du velat hänga med, men som syskon, familj eller släkt inte låtit dig hänga med?

Därefter fick respondenter enligt figur sju svara på om det finns eller har funnits personer som de velat hänga med men som syskon, familj eller släkt inte låtit dem hänga med. 22 procent (8 personer) svarade "ja" eller "ja, delvis". I de öppna svaren framkommer att det exempelvis innefattar kompisar med queera uttryck.

Heder, mellanförskap och minoritetsstress

I enkäten får samtliga respondenter även svara om de känner till begreppet hedersrelaterat våld och förtryck. Alla svarar ja. Deras uppfattning om begreppet innefattar bland annat följande:

"Att folk tror att det är en muslimsk grej, men det förekommer lika mycket i 'svenska' familjer bara på ett annat sätt"

"Religiöst förtryck"

"Jag tänker på att t.ex. bli bortgift utan ens egen vilja, att hindras göra någonting för att det skulle "skämma ut hela släkten", osv."

"Mellanösternkulturer"

"Man 'sänker familjens heder' om man inte följer normer till punkt och pricka. Då kan man utsättas för våld och förtryck inom familj"

"Barn och unga som hindras av sina familjer att vara som de är."

Flera respondenter kopplar samman hedersrelaterat våld och förtryck med "mellanösternkultur" eller islam. Samtidigt lyfter många att det är något som återfinns inom alla religioner och kulturer. En kulturell förklaringsmodell av hedersrelaterat våld och förtryck innebär att en viss kulturell kontext kan förklara uppkomsten av hedersrelaterat våld och

förtryck. Det kan leda till att personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck har svårt att identifiera utsattheten som hedersrelaterat om de inte befinner sig i den kulturella kontexten som upplevs höra samman med hedersnormer. Det kan också innebära att personer i en hederskontext, som befinner sig i en sådan kulturell kontext, känner sig stigmatiserade och i stället försvarar sin familj, vilket även bekräftats tidigare i Bris underlag. Att dra likhetstecken mellan en viss kultur samt våld och förtryck även kan leda till att utsatta personer avstår från att söka stöd eftersom våldet och förtrycket upplevs bero på kulturella normer, snarare än hedersnormer.

Resurscentrum Origo i Stockholm lyfter riskerna av att dra likhetstecken mellan människors bakgrund och hedersrelaterat förtryck och våld. De beskriver även vikten av ett antirasistiskt arbete och kunskap om hur minoritetsstress och mellanförskap kan påverka personer som exempelvis söker stöd för hedersrelaterat våld och förtryck. Mellanförskap innebär att personen inte känna sig helt hemma i någon av de kontexter man vuxit upp i. En person som tillhör en minoritetsgrupp kan uppleva att majoritetssamhället ser en som avvikande samtidigt som personen behöver förhålla sig till flera olika normsystem. Detta kan exempelvis innebära att en person är "för svensk" och inte tillräckligt lojal till kultur och traditioner i relation till ett normsystem, men i ett annat normsystem inte anses "svensk nog" av personer som utgör majoritetssamhället.

Enligt Resurscentrum Origo kan en konsekvens av mellanförskap bli att den unga upplever sig tvungen att anpassa sig till ett normsystem "för att få en känsla av identitet och tillhörighet", men där den unga i stället riskerar att förlora de andra normsystemen. Att vara en minoritet i ett majoritetssamhälle kan även leda till minoritetsstress. Resurscentrum Origo beskriver hur unga som "drabbas av minoritetsstress anammar förhållningssätt för att kunna undvika ytterligare diskriminering, rasism, kränkningar och fördomar".¹⁹ Detta kan exempelvis innebära en internalisering av negativa stereotypa men även att den unga inte litar på sina erfarenheter. Det är därför viktigt att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck frångår stereotypa föreställningar då det kan förstärka utsattheten och försvåra för möjligheten för personer som lever i en hederskontext att söka stöd.

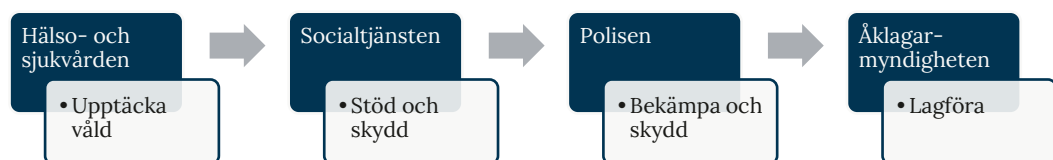
¹⁹ Resurscentrum Origo, *Origomodellen: att mötas i samtal – om våld i en hederskontext*. Stockholm: Resurscentrum Origo, 2023, s. 78.

Erfarenheter av stöd

I följande kapitel presenteras resultatet av datainsamlingen gällande målgruppens erfarenheter av att söka stöd för eventuell eller konstaterad utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Innehållet i kapitlet är uppdelat utifrån målgrupperna som intervjuats: barn, personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism, hbtq-personer, personer på skyddat boende och övriga respondenter som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. För respektive målgrupp presenteras erfarenheter av stöd hos samverkansaktörerna i Resurscentrum heder Skåne, det vill säga socialtjänsten, Polisen, hälso- och sjukvården samt Åklagarmyndigheten.

I figur åtta lyfts samverkansaktörernas uppdrag, från att en våldsutsatt person upptäcks, till att den våldsutsatta får stöd och skydd samt att våldsutövaren eller våldsutövarna lagförs. Hälso- och sjukvården ska fastställa rutiner för när och hur yrkesverksamma ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barnen i familjerna. Socialnämnden ska fastställa rutiner för när och hur yrkesverksamma inom socialtjänsten ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta, våldsutövare och barnen i familjerna²⁰, och därefter erbjuda stöd och skydd. Polisen och Åklagarmyndigheten arbetar utifrån kriminalpolitikens övergripande mål att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Polismyndighetens uppdrag innefattar såväl förebyggande arbete som bekämpande av brottsliga handlingar i relation till hedersrelaterat våld och förtryck. Åklagarmyndigheten ska bidra till detta genom att de som begår brott ställs till ansvar för sina handlingar och att detta sker på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Målgruppen har framförallt erfarenhet av kontakt med hälso- och sjukvården och/eller socialtjänsten och mindre erfarenhet av kontakt med Polisen och Åklagarmyndigheten, då dessa aktörer blandas in i ett senare skede när det finns misstanke om brott.

Figur 8 Samverkansaktörernas ansvar vid våldsutsatthet, från upptäckt till lagföring

²⁰ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, HSLF-FS 2022:39.

Erfarenheter hos barn

Kontakt med socialtjänsten

En lång process till att våga berätta

I samtal till Bris om våld och utsatthet befinner sig barn i olika led i processen att våga berätta och söka hjälp. Barnen som kontaktar Bris om hedersrelaterat våld och förtryck är ofta mycket medvetna om att ett avslöjande kan få stora konsekvenser och i värsta fall innebära att de förlorar all kontakt med sina familjer. Hoppet om att våldet ska upphöra är ofta litet. Få barn tror att det finns något som en utomstående skulle kunna göra för att få till en bra förändring, där det för många är det en omöjlighet att någon till exempel ska lyckas tala föräldrarna till rätta och ändra deras idéer. Ett barn lyfter sin ambivalens:

”Jag funderar på att bara lämna mitt hem och gå till soc eller något men jag blir orolig om det betyder att jag måste lämna min skola och mina vänner då jag värdesätter min utbildning och mina vänner väldigt mycket. Även resten av min familj.”

Barnen beskriver även andra motstånd till att berätta. Det känns exempelvis känns genant eller att barnet skäms för sin situation, sig själv och sin familj. Barn som har haft frivilliga kärleks- eller sexuella relationer, eller som har blivit utsatta för övergrepp och fått höra att de är ”orena”, har internaliserat ett självförakt.

Det finns många hinder för barnet att berätta om utsattheten. Hindren beror bland annat på barnets självbild, att barnet riskerar att förlora familj och släktingar, samt risken för att barnet drabbas av ytterligare begränsningar och våld, kanske blir bortförd eller till och med dödad. Det gör att barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck oerhört utsatt. Ett barn berättar om hur hen försöker skydda sin familj och sig själv:

”För att skydda min familj och mig själv så pratar jag bara om att mina föräldrar är homofober och att jag inte trivs i min sexualitet.”

Många barn vet att kuratorn på skolan kan behöva ta kontakt med vårdnadshavare om de berättar hur kontrollerade de blir hemma. Ett barn berättar att hon, när hon förstod att skolkuratorn tänkte göra en orosanmälan, lyckades övertala henne att låta bli. De barn som har eller har haft en kontakt med en myndighet, framför allt socialtjänsten, har ofta fått kontakten genom att kuratorn i skolan har gjort en orosanmälan.

Lite kunskap om socialtjänstens arbete

I Bris underlag framgår det att många barn vill ha hjälp att förstå vad socialtjänsten kan göra och vilka rättigheter de har som barn. Exempelvis undrar barnen om socialtjänsten kan hjälpa en trots att man blivit bortförd och nu befinner sig utomlands, hur detta i så fall går till samt hur man får kontakt. Barn kan också uttrycka rädsla för att socialtjänsten ska ta föräldrarnas parti, exempelvis stå på pappans sida och hjälpa honom att föra en ur landet.

I samtalen om socialtjänsten säger många barn att de inte förstår hur socialtjänsten ska kunna skydda dem utan att föräldrarna får veta om kontakten. Barnen behöver tryggas i exakt hur det går till att få kontakt med socialtjänsten och vad som händer om och när de berättar om sin utsatthet. I den processen kan barnet återkomma till Bris flera gånger och fortsätta att ställa frågor och lägga upp strategier tillsammans med den kurator som svarar. Ett barn berättar vad som hände när hen bestämde sig för att kontakta polisen och socialtjänsten:

”Jag är bara 13 och vet inte hur jag ska lösa detta på egen hand hur ska jag göra.... Det som är grejen som är svår är att, mina föräldrar visste att jag skulle kontakta polisen och socialen, så dem tog mig till mitt hemland nu.”

Rädsla och oro när kontakt med socialtjänsten inleds

De barn som ändå vågar och bestämmer sig för att ta kontakt med socialtjänsten, kanske med stöd av Bris, uttrycker att de hoppas att det går fort att få hjälp och att socialtjänsten kan förstå deras situation. De hoppas att socialtjänsten kan skydda dem och att inget ska förvärras av att de berättar. Två barn uttrycker sina behov:

”Jag vill bli tagen av soc så snart som möjligt helst nu, nu, nu. Men om soc kommer då kommer jag inte kunna prata framför min familj för det får jag inte därför måste soc ta mig till ett eget rum.”

”Därför frågar jag er, kan jag få bo hos en annan familj? (familjehem). Om jag berättar för soc att jag verkligen vill, kommer jag då få flytta hemifrån och aldrig igen bo hos min familj? Vill verkligen det.”

Ibland har barnets situation nått socialtjänsten utan att barnet själv har valt det. En kurator i skolan eller en kompis mamma är exempel på personer kring barnet som har gjort en orosanmälan. Då uttrycker barn stark oro för vad som kommer att hända när föräldrarna får veta och när deras reaktion kommer att komma.

”Hur ska jag göra? Mina föräldrar kommer verkligen att

hata mig.”

Barns berättelser tas inte på allvar av socialtjänsten

När barn kontaktar Bris angående socialtjänsten är det ofta för att barnet inte har fått rätt eller tillräcklig hjälp eller skydd. Barn berättar allt för ofta om att socialtjänsten inte har uppfattat allvaret i situationen. Ett barn som av rädsla gömt sig hos en vän blev uppmanad av socialtjänsten att återvända till sin familj, trots att hon berättat om våld hemma. Socialtjänsten menade att hon bara behövde lära sig att hantera sin attityd och sitt beteende. Ett annat barn blev hämtad från sitt gömställe av pappa efter att socialtjänsten avslöjat den adress hon gömt sig på. Ett barn, som blivit utslängd hemifrån efter att ha blivit avslöjad med att ha svensk pojkvän vände sig till socialtjänsten efter några månader och ville ha hjälp med boende, fick till svar att det inte går så länge hon går i gymnasiet då föräldrarna har försörjningsansvar. Ett barn berättar om sin erfarenhet med socialtjänsten:

”Hon tog min familjs sida mer. Just nu har vi inte kontakt med socialtjänsten, och jag skulle aldrig vilja det igen för det gjorde allt bara sämre.”

Barn berättar också om föräldrar som inte låtit dem eller manipulerat dem att inte berätta något för socialtjänsten eller polisen, men också om socialtjänstens försök att hjälpa, men där allt fallerat då föräldrarna inte velat samarbeta.

När barn inte blivit trodda eller tagna på allvar, eller när socialtjänsten inte förstått barnets situation, har det ibland berott på att en tolk har tolkat fel. Missförståndet gjorde att socialtjänsten tvivlade på barnets berättelse.

Socialtjänsten brister i det långsiktiga stödet

Barn som har blivit omhändertagna av socialtjänsten och som blivit placerade eller gömda i jour-/familjehem eller i eget stödboende tar också kontakt med Bris, framför allt för att få någon att prata med. Ett barn berättar att hon fick mycket information av socialtjänsten i samband med placeringen, men att allt var rörigt då och att hon nu har glömt. Hon har många frågor om hur allt ska bli och har svårt att känna sig helt trygg där hon nu är placerad.

”Kurator: vad skulle du behöva just nu för att må lite bättre?”

Barn: mamma, men det går inte, mamma vill inte träffa mig, hon måste välja pappa.”

Precis som många barn befarar så blir ensamheten för de barn som

tvingas skiljas från familj och nätverk stor och svår. Ett barn, placerad i en egen lägenhet långt hemifrån, berättar att hennes enda kontakt just nu är en kontaktperson som besöker henne då och då.

”Jag känner mig så ensam.”

I en del av samtalen framkommer det att barnet har en pågående kontakt med hjälpinstans som socialtjänst, elevhälsa eller BUP, som inte rör deras utsatthet i relation till heder och där den yrkesverksamma inte känner till utsattheten. Det är vanligt att barnet sökt hjälp för exempelvis sin egen psykiska hälsa utan att berätta om våldet och förtrycket.

Kontakt med polis och åklagare

I Bris underlag nämner enstaka barn att de varit i kontakt med polisen. Ett barn berättar att hon mår dåligt efter att ha tvingats ”berätta allt” om pappans övergrepp i polisförhör och ”outa allt” om familjen för polisen. Det förstärker hennes känsla av att vara äcklig, smutsig, oren, självisk:

”Allt en tjej inte får vara i min pappas land.”

Barn beskriver hur deras föräldrar inte tillåtit dem ta kontakt med polisen eller hur de blivit bortförda när kontakt med polisen kommit till föräldrarnas kännedom.

Kontakt med hälso- och sjukvård

I Bris underlag framgår inte barns erfarenheter av kontakt med hälso- och sjukvården.

I FreeZone Swedens underlag, där två barn intervjuats, framkommer inga erfarenheter av stödsökande hos Resurscentrum heder Skånes samverkansparter hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis eller åklagarmyndighet

Erfarenheter hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism

Kontakt med socialtjänsten

Negativa erfarenheter främst kopplade till omhändertagna barn

I intervjuerna som RFSU Malmö genomfört framgår det att målgruppen har blandade upplevelser i kontakt med socialtjänsten. Erfarenheterna är främst kopplade till de behov som informanterna har utifrån sina funktionsnedsättningar, där några uppger att de har haft negativa erfarenheter med LSS- och biståndshandläggare samtidigt som andra

har haft positiva erfarenheter.

De negativa erfarenheterna uppges främst bero på att informanterna i sitt föräldraskap upplever en rädsla för att socialtjänsten ska omhänderta deras barn för att de på grund av sin funktionsnedsättning uppfattas brista i sitt föräldraskap. Detta menar informanterna beror på okunskap och fördomar mot personer med intellektuell funktionsnedsättning. Exempelvis berättar två informanter att det känns som att de blir negativt behandlade på grund av att de bor på LSS-boende och att de sett på sociala medier hur barn omhändertas:

”Asså det känns väl lite grann liksom de inriktar sig på att ta barnet ifrån en, men det ska ju inte vara så.”

”Jag hade inte velat ha socialtjänsten efter mig. Man har ju fått se på TikTok till exempel att folk filmar när de kommer och tar barnen och sånt det är... Det är jättehemskt tycker jag.”

Det är inte ovanligt att som förälder med funktionsnedsättning uppleva hinder eller ifrågasättanden i kontakt med exempelvis myndigheter. I en enkätundersökning som MFD genomfört fick föräldrar med funktionsnedsättning och med barn under 18 år svara på frågor om deras upplevelser av föräldraskapet. 42 procent av föräldrarna har upplevt sig ifrågasatta ofta eller ibland på grund av sin funktionsnedsättning. Ytterligare 17 procent har gjort det också men sällan.²¹ Flera rapporter från MFD och Diskrimineringsombudsmannen visar även att föräldrar med kognitiva svårigheter ofta upplever att omgivningen ifrågasätter dem.²²

En av informanterna berättar dock att hennes erfarenhet av socialtjänsten förbättrades senare under ärendets gång:

”I det sista mötet bemötte hon på socialtjänsten mig ändå ganska bra. För hon förstod att barnen trivdes både hos mig och hos pappa, och då behövde vi inte ha kontakt med dem längre. Hon förstod liksom att vi behandlade dem så bra vi kunde efter vår egen bästa förmåga kan man säga liksom.”

Beroendeställningen till familjen försvårar att söka stöd

En informant berättar att hon växte upp med en kontrollerade mamma.

²¹ Myndigheten för delaktighet, Att vara förälder idag - Föräldrar med funktionsnedsättning och deras upplevelser av föräldrarollen och utmaningar i föräldraskapet. Stockholm: Myndigheten för delaktighet, 2021

²² Eliasson, Kristin och Davidsson Åsa, Förstå familjen - Ett verktyg för dig som möter föräldrar med kognitiva svårigheter Göteborg: Västra Götalandsregionen, Kunskapscentrum för jämlik vård, 2022.

Informanten blev kär i en kille under 17-årsåldern vilket hennes mamma upptäckte när de var "nakna tillsammans" inne på informantens rum. Efter att killen gått hem började mamman skrika och slå henne och sa att hon inte ville att de ska träffas mer. Denna situation ledde till att informanten aldrig mer vågade ha någon sexuell kontakt i hemmet, och därför träffade personer utanför hemmet i smyg. Detta innebar en större sexuell riskutsatthet. Informanten förbjöds även att klä sig utmanande och ha på sig exempelvis urringade tröjor. Våldet uppges ha utgått från ett kontrollbehov men det framkommer inte i intervjun om våldet även utgick från hedersnormer. Det var först många år senare, när informanten som 30-åring vågade berätta om våldet för personal på en praktikplats, som utomstående fick kännedom om utsattheten:

"Jag har alltid hållit det inom mig. Men jag har börjat mer och mer prata om det. Jag har inte vågat prata med någon innan."

Personalen på praktikplatsen tog kontakt med socialtjänsten, men kontakten avbröts av informantens tidigare lärare som kände personalen och trodde att kontakten med socialtjänsten skulle förvärra situationen inom familjen. Genom att avbryta kontakten med socialtjänsten kunde relationen till familjen bibehållas, samtidigt som personalen i stället kunde hjälpa informanten att flytta hemifrån till ett eget boende. Informanten beskriver att hon kopplat till sin funktionsnedsättning har behov av stöd i hemmet, vilket fram till 40-årsåldern sköttes av familjen i första hand. Den särskilda beroendeställningen till familjen innebar därmed att kontakt med socialtjänsten gällande våldsutsattheten ansågs för riskabel. Informantens mamma fick dock kännedom om att kontakt med socialtjänsten påbörjats vilket ledde till att personalen fick "mycket skit" från mamman, eftersom hon "inte vill att någon ska få reda på vad hon har gjort", enligt informanten.

Samtidigt finns en föreställning om personer med intellektuell funktionsnedsättning som asexuella, och att de inte bör utforska sin sexualitet.²³ Denna funktionsnormativa föreställning är svår att särskilja från de kyskhetsnormer som kännetecknar hederskontexten. Att själv, som person med intellektuell funktionsnedsättning, identifiera familjens avsikt bakom kontrollen tenderar att vara svårt. Informanten berättar vidare att hennes pappa ofta vill träffa hennes husdjur för att säkerställa att den får mat och vatten, där informanten tror att det används som ursäkt för att kunna utöva kontroll och ha insyn i informantens liv.

²³ Medina-Rico, Mauricio, López-Ramos, Hugo & Quiñonez, Andrés. 2018. *Sexuality in People with Intellectual Disability: Review of Literature*. *Sexuality and Disability* 36 (3): 231-48.

Kontakt med polis och åklagare

I intervjuerna som RFSU Malmö genomfört framgår att målgruppens erfarenheter med polisen generellt är positiva. Flera informanter berättar om tidigare ärenden där de fått bra bemötande, vilket kan antas påverka deras generella bild av polisen till det positiva. En informant som har bott på LSS-boende berättar:

”De verkligen lyssnar på en. Om du blir sexuellt utnyttjad eller om det händer någonting inom LSS så finns det en speciell polis som kan komma till ditt LSS-boende och prata, som är civilpolis. Det har jag varit med om.”

Samma informant berättar vidare om sina erfarenheter med polisen:

”Jag har gjort många polisanmälningar i mitt liv. Särskilt när jag levde i ett destruktivt förhållande. Det var när jag blev knivhotad som jag ringde, polisen var jättetrevlig. Sen kom det en hel insatsstyrka för att han hade kniv. Sen har jag också ringt polisen när jag har blivit förföljd en gång. Jag har ringt polisen och ambulans när min syster tog överdos. Jaa jag har också anmält en vän till polisen, så jag har gjort många polisanmälningar.”

Informantens erfarenheter vittnar om en låg tröskel till polisen och att kontakt kan tas utan större problem när behov uppstår. En annan informant lyfter dock att det känns jobbigt när polisen lägger ner utredningen, men det framgår inte i intervjuunderlaget huruvida polisen har kommunicerat detta med informanten.

Samtidigt berättar en annan informant om en situation där polisen bör ha kopplats in, men där situationen i stället hanterades internt inom familjen. Informanten blev misshandlad av två bröder efter att ha tafsat deras syster, där situationen hanterades inom familjen eftersom informantens pappa hade en kusin som tidigare var polis i deras hemland och kunde medla mellan dem.

Samma informant berättar också om hur medborgarskap kan påverka möjligheten att ta kontakt med polisen. Migrationsstatus är ett komplext begrepp som är svårt att förstå, inte minst om man har en intellektuell funktionsnedsättning, och det kan utgöra ytterligare ett hinder och skapa rädsla för att söka stöd hos polisen. Informanten beskriver:

”Om man använder hot eller våld [...] det är polisen, gå till fängelset, sen måste gå hela biten med advokater. De skriver pappret vem du är, vad heter du, vart kommer du ifrån. Och sen de skriver pappret, har någon slags kort, de ser när jag är född, de skriver in och skickar dig till hemlandet. Sen

kommer du inte tillbaka till Sverige. För du har inte rösträtt.”

Informanten fortsätter med en beskrivning av hur han, på grund av sin funktionsnedsättning, inte har rösträtt i föräldrarnas hemland. Rädslan för den svenska polisen kan alltså förstärkas av vetskapen om en lägre juridisk och social ställning i familjens hemland, eftersom konsekvensen av en utvisning skulle vara större än för andra.

Kontakt med hälso- och sjukvård

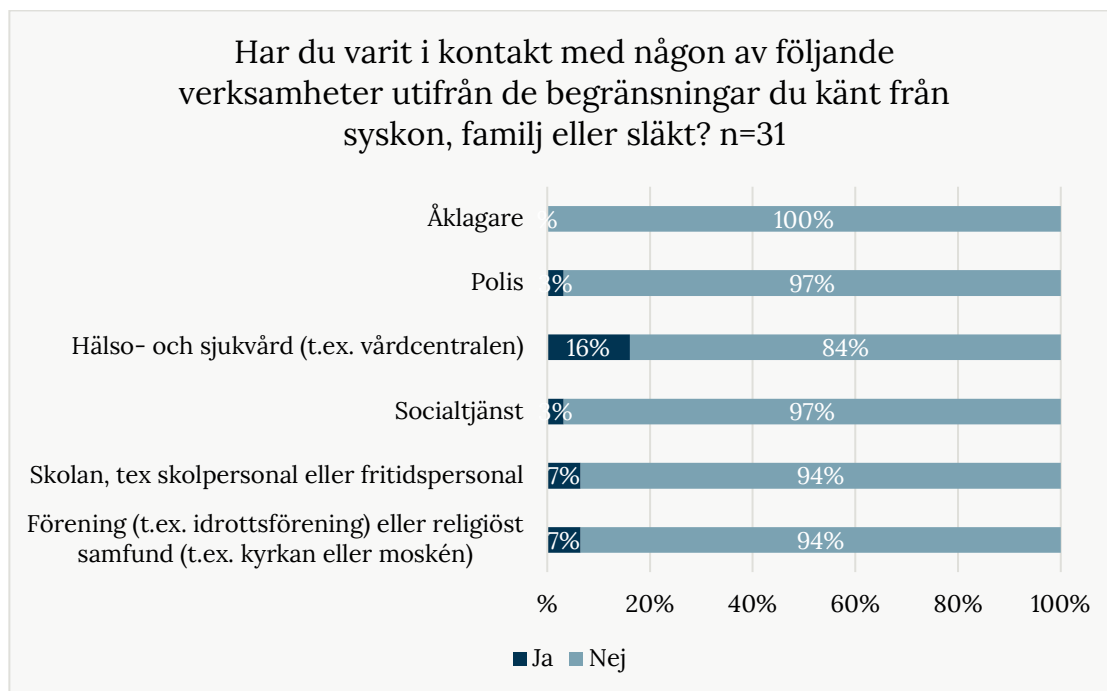
I intervjuer med personer som har intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism framgår att målgruppen har mycket kontakt med hälso- och sjukvården. Exempelvis nämns psykiatrin, barn- och ungdomspsykiatrin (BUP), habiliteringen samt primärvården. Generellt lyfts enbart positiva upplevelser av kontakt med hälso- och sjukvården, där informanterna berättar att kontakterna fungerat bra till skillnad mot socialtjänsten där informanterna har blandade upplevelser. Detta tror informanterna beror på att exempelvis habiliteringen har kunskap om hur man ska bemöta personer med funktionsnedsättning, till skillnad från socialsekreterarna som informanterna mött inom socialtjänsten.

Erfarenheter hos hbtq-personer

I följande avsnitt kommer resultatet från RFSL Rådgivningen Skånes enkät presenteras. Resultatet kommer ej delas upp på respektive samverkanspart som i tidigare avsnitt utan resultaten kommer presenteras sammantaget i för respektive diagram. Svarandena benämns i följande avsnitt som respondenter för att särskilja på inhämtning av data från kvalitativt respektive kvantitativt underlag.

Kontakt med socialtjänsten, polis, åklagare och hälso- och sjukvård

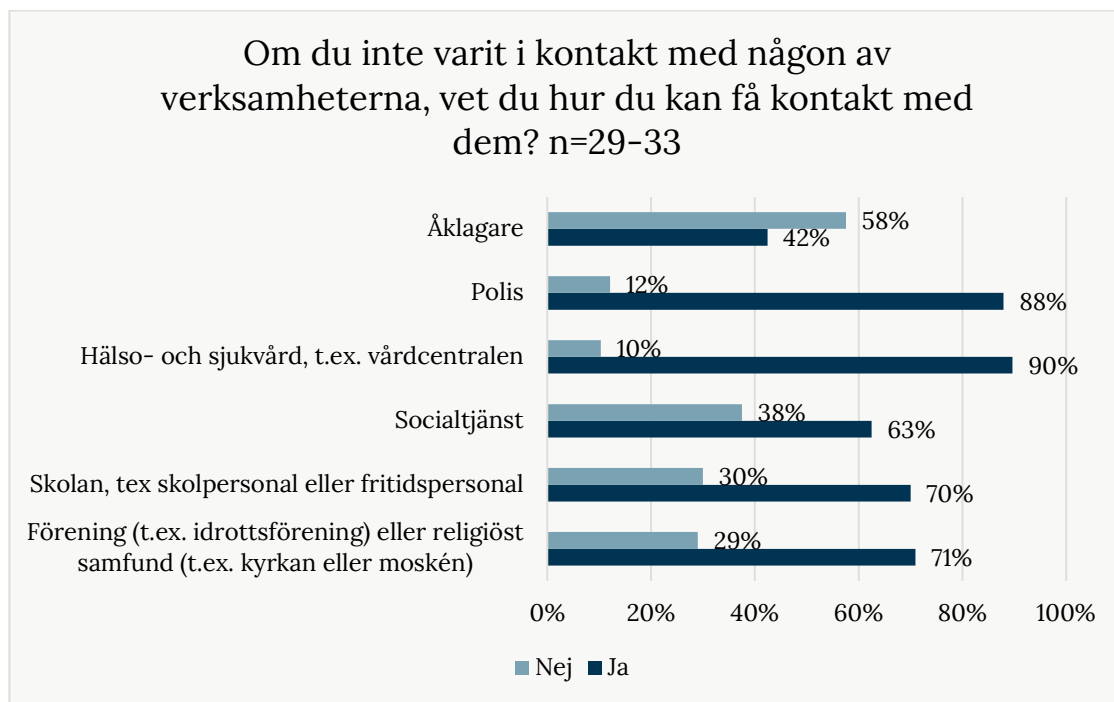
Respondenterna fick enligt figur nio svara om de varit i kontakt med någon av nedan beskriva aktörer utifrån eventuella begränsningar från syskon, familj och släkt. Få personer har svarat ja för respektive verksamhet. Störst andel, 16 procent (fem personer) har svarat att de varit i kontakt med hälso- och sjukvården.

Figur 9 Har du varit i kontakt med någon av följande verksamheter utifrån de begränsningar du känt från syskon, familj eller släkt?

Ett tiotal personer, som tidigare svarat att de sökt stöd, fick därefter svara på frågan *Vad fungerade bra eller dåligt när du pratade med dem [verksamheterna]?* i ett öppet svar. Majoriteten av svarande beskriver både positiva och negativa erfarenheter från hälso- och sjukvården samt skolan och fritids, men där stödet generellt inte uppges varit kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. I stället beskriver respondenterna att de sökt stöd utifrån exempelvis könsdysfori, vilshenhet eller att vården inte har transkunskap.

Samtliga personer som sökt stöd i någon av verksamheterna upplever att de blev respektfullt bemötta av personen de var i kontakt med, med undantag för hälso- och sjukvården där fyra av fem stödsökande inte upplevde att de blev respektfullt bemötta.

Figur 10 Om du inte varit i kontakt med någon av verksamheterna, vet du hur du kan få kontakt med dem?

Figur tio visar huruvida de respondenter som inte uppgett att de haft kontakt med aktörerna tidigare, vet hur de kan få kontakt med dem. Antal svarande per aktör varierar mellan 29 och 33 respondenter.

I diagrammet framgår att 88 respektive 90 procent av respondenterna vet hur man tar kontakt med polis och hälso- och sjukvården, därefter sjunker andelen något för socialtjänst, skolan och olika föreningar. Åklagare är den aktör som lägst andel vet hur de kontakter, men andelen är ändå hög på 58 procent. Sammantaget visar resultaten på att målgruppen generellt har god kännedom om hur kontakt kan tas med Resurscentrum heder Skånes olika samverkansaktörer.

Resultaten från enkäten, särskilt i figur nio, speglar resultaten i MUCF:s rapport.²⁴ Unga hbtq-personer i en hederskontext uppger att det är svårt att be utomstående om hjälp, dels för att det riskerar att offentliggöra deras normbrytande sexuella läggning eller könsidentitet, dels för att de inte tror att någon kan förstå deras situation eller hjälpa dem.

²⁴ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

Erfarenheter hos personer på skyddat boende

Kontakt med socialtjänsten

En kvinna som intervjuas är över 18 år och placerad på skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Informanten berättar att hon innan hon blev myndig haft svårt för att berätta om sin utsatthet eftersom hon inte litat på att det hon berättar inte förs vidare till hennes föräldrar. Hon tog dock i vuxen ålder kontakt med socialtjänsten eftersom hon hade förtroende för att de skulle kunna hjälpa henne:

”För mig är det svårt att tro på folk. För man vet aldrig vem man ska tro på. Du kan säga till någon men den personen kan gå och säga till någon. Därför jag bara ringt till socialtjänsten och berättat en gång för dem, för jag tror på dom 100% dom kommer göra någonting.”

Informanten har tidigare aldrig pratat om sin utsatthet med vare sig lärare, fritidsledare, kurator eller annan skolpersonal om utsattheten på grund av rädsla för att de ska berätta:

”Jag vet inte hur jag ska börja prata med dem. För innan jag var 18 år så jag var rädd. Om jag berättar för dem, då kanske de kommer säga till mina föräldrar. ’Åh, din dotter har sagt det här till oss, bla bla bla’. Så det är svårt att lita på dom också.”

Rädslan för att berätta om utsattheten grundade sig i att informanten var under 18 år gammal och visste att vårdnadshavare skulle kunna ta del av hennes vittnesmål om det nådde socialtjänsten. Detta speglar resultat från både Bris och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rapport *Bära eller brista*²⁵, som problematiserar just barns beroendeställning till vårdnadshavare i hederskontext samt att vårdnadshavare har en långgående insyns rätt i sekretesskyddad information i sitt barns ärende, vilket kan hota barnets trygghet.

Informanten hade dock god kännedom om att socialtjänsten inte får berätta om ärendet för vårdnadshavarna efter 18 års ålder, vilket var anledningen till att hon väntade med att berätta om sin utsatthet till dess:

²⁵ Vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista: Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*. Rapport 2023:8. (Stockholm: Vård- och omsorgsanalys), 2023.

”Ja, för om jag är 18, jag bestämmer själv. Dom ska inte berätta för någon. Dom har inte rätt att berätta för någon utan att prata med mig först.”

Kontakt med polis, åklagare och hälso- och sjukvård

Informanten berättar att hon inte haft kontakt med polisen men vet att hon kan ringa 112 när det är akut – och lita på att de kommer svara och hjälpa henne. Hon har inte varit i kontakt med hälso- och sjukvården utifrån utsattheten. Hon berättar dock att hon enbart hade kontaktat dem ifall hon hade fått prata med ”rätt person”, det vill säga någon hon är bekväm med, som förstår henne och som kommer lyssna på vad hon har att säga. Informanten menar att hon inte hade kunnat prata med vem som helst för att berätta om sin situation hemma.

Generellt upplever informanten ett motstånd till att berätta om sin utsatthet, oavsett aktör, såvida hon inte litar på personen, eftersom hon är rädd att informationen kommer att nå hennes föräldrar:

”För att även om jag ringt någon och berättat om hur jag hade det hemma, jag kan inte förklara allt, för jag också blir rädd att min familj kanske kommer få reda på det och sedan det kommer inte bli bra. Kanske dom kommer bli mer arga på mig. Så jag vågar inte berätta allt som jag gjorde just nu.”

Erfarenheter hos målgruppen utan särskild sårbarhet

Kontakt med socialtjänsten

En informant berättar att hon var utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck och misshandlades av sin dåvarande man. Under perioden som hon skiljde sig från mannen var hon i kontakt med ekonomiskt bistånd inom socialtjänsten. Socialsekreteraren fick kännedom om våldet men informanten var rädd för att hennes föräldraskap skulle utredas om hon berättade om utsattheten:

”[...] Och så skulle de göra en sån utredning, en sån där man kollar om du är en bra förälder och så. Det var massor frågor och jag var sjukt rädd. Tänk om de säger att jag inte är en bra mamma. Och jag förlorar min dotter alltså. Hon är mitt allt.”

Samtidigt som informanten var rädd för att förlora vårdanden om sitt barn, var hon också rädd för att få egen vårdnad, då det skulle göra situationen med ex-maken ännu värre. Hon ville därför inte prata om

våldet på grund av vad en utredning skulle få för eventuella konsekvenser:

”Även om han är elak mot mig... Om jag tar henne från honom, då blir det bara värre. Och [min] pappa var ju på hans [ex-partners] sida. Det var ju okej att jag skiljde mig, för jag mådde så dåligt och han var så elak, men att ta hans dotter ifrån honom [ex-partnern]... Nej det hade aldrig funkat och bara blivit värre.”

Detta tyder på att informanten inte hade förtroende för att socialtjänsten skulle kunna erbjuda en lösning som dels hjälpte informanten komma undan våldet, dels säkra en situation för hennes barn som inte skulle skapa fler problem inom familjen.

Kontakt med polis, åklagare och hälso- och sjukvård

Samma informant som var rädd för att blanda in socialtjänsten för att hennes barn skulle bli omhändertaget, ville heller inte ta kontakt med vården för att hon ville ”lösa det själv” och undvek även att blanda in polisen när hon blev slagen:

”Man gör inte så... Jag ville inte blanda in polisen [...] Allt blir så mycket mer komplicerat och vi hade ju [namn på barn] och... Nej jag ville inte det.”

Informanten var även rädd för att kontakt med polisen skulle leda till att ex-maken fängslades och att det skulle vara hennes fel, vilket förmodligen skulle eskalera situationen inom familjen ytterligare.

Baserat på andra intervjuer med FreeZone Swedens målgrupp uppges det sällan ha varit aktuellt att kontakta polisen. Några uppger dock det som oproblemiskt att ringa polisen om behov skulle uppstå.

Önskvärda stödvägar

Samtliga informanter har i både enkät och intervjuer fått berätta hur de helst hade sökt stöd om behov uppstått i relation till utsatthet. En stor andel berättar att de i första hand hade velat söka stöd hos en vuxen person i deras närhet som de litar på. Ifall informanterna inte litar på någon vuxen i sin närhet är det inte troligt att de kommer öppna upp sig och berätta om våldet och förtrycket. Detta uppges bland annat bero på att man är rädd för att informationen inte kommer stanna mellan den och vederbörande utan föras vidare till föräldrarna, där rädslan är särskilt närvarande om den utsatta är under 18 år.

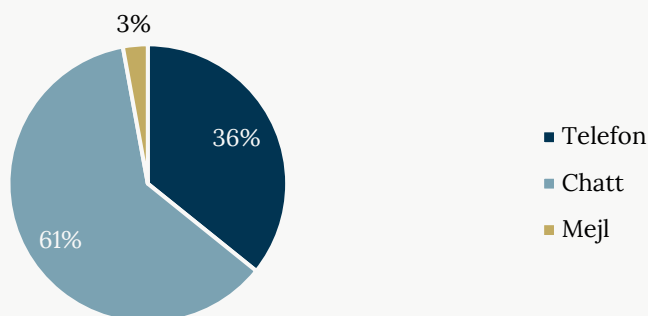
Flera informanter uppger dock att de hade kunnat tänka sig att söka stöd via digitala kanaler. Vissa beskriver att det är viktigt att personen de söker stöd hos visar engagemang och intresse av att hjälpa, och lyfter därför videomöten eller telefonsamtal som bra alternativ där man kan få en personlig kontakt med den professionella. Andra informanter upplever i stället anonymiteten som viktig och föredrar chattar. Nedan presenteras resultatet för respektive målgrupp.

Önskvärda stödvägar hos barn

Enligt Bris underlag söker sig majoriteten av barnen till chatt. Tjejerna hör i större utsträckning av sig till stödtelefonen ju äldre de blir. Under 2022 tog Bris emot 153 kontakter som var kategoriserade som hedersrelaterat våld och förtryck, och under 2023 ökade den siffran till 162 kontakter.

Totalt sett är chatten den största kontaktvägen in till Bris. Ungefär 8 av 10 kontakter tas via textbaserad kanal men för samtal om hedersrelaterat våld och förtryck är fördelningen lite annorlunda. Nedan i figur elva illustreras fördelningen av totalt 313 kontakter som mellan januari 2022 och december 2023 dokumenterats som hedersrelaterat våld och förtryck. 64 procent av kontakterna sker textbaserat via chatt samt mejl och 36 procent sker genom telefonkontakt.

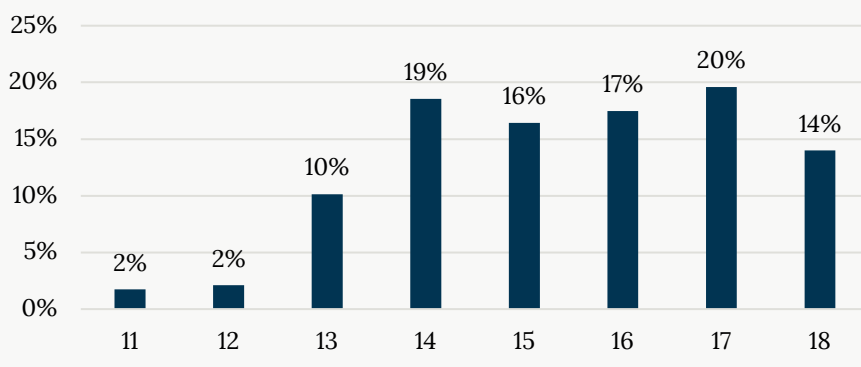
Kanalfördelning av kontakter med Bris inom hedersrelaterat våld och förtryck. n=313

Figur 11 Kanalfördelning av kontakter med Bris inom hedersrelaterat våld och förtryck

Nästan 9 av 10 kontakter under perioden har tagits av ett barn som identifierat sig som tjej. Antalet kontakter inom hedersrelaterat våld och förtryck ökar med stigande ålder och medelåldern i kontakter gällande den typen av utsatthet är högre än för medelåldern för samtliga samtal till Bris. Detta tyder på att det kan ta tid för utsatta barn och unga att söka stöd eller ens erkänna sin utsatthet. Nedan i figur tolv presenteras åldersfördelningen på barn och unga som kontaktar Bris gällande hedersrelaterat våld och förtryck.

Procentuell åldersfördelning på barn och unga som kontaktar Bris gällande hedersrelaterat våld och förtryck n=286

Figur 12 Procentuell åldersfördelning på barn och unga som kontaktar Bris gällande hedersrelaterat våld och förtryck.

Vidare framkommer det i ungefär var femte kontakt om hedersrelaterat förtryck att barnet har en pågående kontakt med annan stödinstitus. Det

behöver dock inte innebära att våldet är känt, men det betyder att det finns ett professionellt nätverk runt barnet. Ett barn beskriver sin desperation av att få stöd i kontakt med Bris:

”Finns NÅGON jag kan vända mig till? Jag e ba ett barn :(.”

I FreeZone Swedens underlag intervjuades två barn. I en intervju berättar en 12-årig informant att hon föredrar en stödchatt på mobilen före en stödtelefon, och att hon ”aldrig” hade kunnat ha ett videosamtal. Informanten hade dock helst pratat med någon hon känner ifall behov hade uppstått:

*”- Hade du kunnat ha videosamtal?
- Aldrig! [...] Jag vill prata med någon jag känner, typ kompisar som här på träningen eller en lärare.”*

En 11-årig informant uppger samma sak och berättar att hon varken hade sökt stöd via en chatt eller en anonym stödtelefon, utan hellre hade pratat med kompisar eller en vuxen hon litar på.

Önskvärda stödvägar hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism

Enligt de intervjuer som RFSU Malmö genomfört med personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism framgår blandade önskemål gällande stödvägar. Om informanterna behöver söka stöd i generella termer, exempelvis för att få en god man eller LSS-boende, berättar de att de söker hjälp via exempelvis kurator på vuxenhabiliteringen, handledare på jobbet eller dylikt. Man vänder sig helt enkelt till vuxna i sin närhet som man har förtroende för.

Två informanter berättar att om de hade haft något problem och behövt söka stöd så hade de velat göra det genom att träffa någon fysiskt, gärna på ett ställe man känner sig trygg på. En informant, som tidigare var utsatt för våld av en familjemedlem, berättar att hon inte hade någon att prata med under tiden som hon var våldsutsatt och hade önskat att få prata med någon hon kunde lita på och som hade lyssnat på henne. Samtidigt berättar informanten att det är viktigt att frågor om situationen hemma ställs på ett säkert sätt utanför hemmet eller arbetet för att kunna få utrymme att berätta om utsattheten ifred.

”Då hade jag kanske inte vågat säga något. För att jag var väl också rädd att de skulle gå direkt till mina föräldrar. Så jag har alltid haft svårt att lita på folk. Men det har blivit mycket bättre.”

Tre andra informanter berättar att en bra skolkurator eller skolsköterska är viktigt för att man ska vilja berätta om svårigheter eller be om hjälp på skolan.

Önskvärda stödvägar hos hbtq-personer

För att undersöka vad hbtq-personer önskar för stödvägar i relation till eventuell utsatthet fick respondenterna i RFSL Rådgivningen Skånes enkät svara på frågan "Vilket typ av stöd hade kunnat få dig att söka hjälp?". Det ska dock förtydligas att det inte enbart handlar om stöd i relation till utsatthet inom hedersrelaterat våld och förtryck, utan generell utsatthet kopplat till att vara hbtq-person. Flera alternativ och svar var möjliga, vilka illustreras i figur 13:

Figur 13 Vilket typ av stöd hade kunnat få dig att söka hjälp?

71 procent (15 personer) uppgav anonym stödchatt som föredragen kontaktväg, följt av 62 procent (13 personer) som uppgav "Kunskap hos yrkesverksamma inom vården, till exempel ungdomsmottagningen". 52 procent (elva personer) svarade "Kunskap hos yrkesverksamma i skolan". 43 procent (nio personer) svarade att de föredrog respektive alternativ "Anonym stödtelefon", "Fysiska möten på plats" samt "Mobila team, t.ex. kurator eller socialsekreterare besöker dig där du vill". Enstaka personer

svarade att de hade önskat videosamtal eller kunskap hos gode män eller förvaltare.

Respondenterna som svarade "övrigt" skrev i det öppna svaret att "vänner, familj" hade kunnat få dem att söka stöd eller "att någon frågar, till exempel i skolan". Dessa svar speglar övriga datainsamlingen, där en stor andel önskar prata om svårigheter med någon de har förtroende för i arenor de vanligtvis befinner sig i, som skolan eller vården.

Respondenterna lyfter även en anonym stödchatt som önskvärd kontaktväg, där man exempelvis i ett första skede kan få sin utsatthet bekräftad av en professionell innan man vågar söka ytterligare stöd.

Önskvärda stödvägar för personer inom skyddat boende

En informant på ett skyddat boende berättar att hon inte hade sökt stöd via en anonym stödtelefon eller anonym stödchatt eftersom hon inte litar på att hon faktiskt hade fått hjälp från den personen:

"Om man bara ringer, sen börjar förklara eller berätta hur det är hemma, så tror jag inte kommer få den hjälpen som jag verkligen behöver. [...] Alltså om man bara ska chatta om sitt problem, [...], det kommer inte hjälpa mig. Det kommer inte funka."

Informanten är dock positiv till videosamtal eftersom man då kan avläsa personens ansikte och se om den är intresserad av att hjälpa en eller inte:

"Kanske den kommer funka. För du vet att du kommer se den personen, ansiktet. Du kan också ta reda på om den personen är intresserad, om den lyssnar eller inte. För om du börjar berätta, du kan se den personens ansikte och du kan se hur den personens ansikte kommer att agera".

Detta kan tolkas som ett behov av att kunna utläsa den professionellas reaktion på informantens berättelse, exempelvis om det tas på allvar och om det motsvarar de förväntningar som informanten har.

Önskvärda stödvägar hos personer utan särskild sårbarhet

I intervjuer med FreeZone Swedens målgrupp som är över 18 år framkommer det, likt tidigare informanters upplevelser, att trygghet och tillit är en viktig faktor för att våga berätta om man exempelvis är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. I intervjuerna uppger samtliga att

de föredrar att be om stöd hos personer i sin närhet som de litar på. Få informanter hade valt att kontakta en anonym stödchatt eller stödtelefon, och flera uppger att de hade undvikit att söka stöd alls om anonyma kontaktvägar eller videosamtal var det enda tillgängssättet.

En informant berättar att hon själv inte har blivit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck men har personer i sin släkt som blivit bortgifta. Hon berättar att om hennes föräldrar hade börjat prata om tvångsäktenskap hade hon tagit kontakt med sin tidigare ungdomsbehandlare, som hon känner stor tillit till, för att få familjen på andra tankar. Det upplevs dessutom enligt informanten vara avgörande att ungdomsbehandlaren och informantens familj har samma etniska ursprung då de enklare kan nå fram till varandra. Samma informant hade inte sökt stöd via en anonym stödchatt, stödtelefon eller videosamtal om stödbehov hade uppkommit:

”Alltså, jag har inte kontaktat någon som jag inte känner, som jag känner att jag inte har tillit till. Nej, det är jättesvårt även fast jag är anonym, även fast de inte vet vem jag är.”

Informanten berättar att hon har flera vänner som blivit bortgifta eller som ”accepterat ett påtvingat giftermål” varav en blev bortförd till föräldrarnas hemland för giftermål. Informanten berättar att hon inte hade ringt ett telefonnummer för att berätta om sin vän om behov av hjälp hade uppstått eftersom sådana situationer upplevs som svåra och för att hon ändå inte kan göra mycket när vännen befinner sig i utlandet.

En annan informant i 25-årsåldern, som varit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, var positiv till en anonym stödtelefon men föredrog att söka stöd hos vuxna i sin närhet som hon litade på och som förstod vad hon gick igenom. Under denna period var informanten i kontakt med flera myndigheter och önskade prata med någon som lyssnade på henne i stället för att enbart ställa motkrav:

”Jag hade ju bara behövt någon som lyssnar och nån som verkligen kunde hjälpa, inte som socialtjänsten som kom men massor frågor och ’du måste göra det och det’... Jag orkade inte det. Då hade jag [kontakt med] Arbetsförmedlingen, socialtjänsten och Kronofogden. [...] Jag ville inte ha fler som ställde frågor eller så. Jag hade fått nog!”

Analys och rekommendationer

I följande kapitel analyseras resultaten av datainsamlingen följt av rekommendationer för hur Resurscentrum heder Skåne bör utforma stöd för personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck i Skåne. Utgångspunkten för analysen och rekommendationerna har varit målgruppsanalysens frågeställningar. Fråga ett har besvarats i kapitlet ”Erfarenheter av stöd” och fråga två avses besvaras i följande kapitel.

1. Hur upplever personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck det stöd och skydd de sökt hos socialtjänsten, Polisen, hälso- och sjukvården och Åklagarmyndigheten i Skåne?
2. Hur bör Resurscentrum heder Skåne utveckla sin stödstruktur för att möta behoven hos personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck i Skåne?

Sammantaget finns det inget enkelt eller entydigt svar på frågorna ovan. Målgruppen personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck är heterogen och det finns nästan lika många svar på frågorna som personer som deltagit i denna målgruppsanalys.

Upplevelsen av att söka stöd hos socialtjänsten, Polisen, hälso- och sjukvården eller Åklagarmyndigheten i Skåne skiljer sig åt beroende på om du är ett barn eller vuxen, om du är hbtq-person, person med intellektuell funktionsnedsättning, har flerfaldig utsatthet eller andra sårbarhetsfaktorer. Även behoven och önskemålen kring en stödstruktur för målgruppen skiljer sig åt beroende på ens tidigare erfarenheter och förväntningar av att söka stöd. Nedan analyseras resultaten för målgruppsanalysen med tillhörande rekommendationer för arbetet framåt.

Lågt förtroende för myndigheter

Bris underlag visar på att barn i hederskontext har generellt lågt förtroende till vuxenvärlden och myndigheter. Nästan sju av tio barn som kontaktar Bris berättar att de inte hade pratat med någon annan om Bris

inte fanns.²⁶ Många av de barn som kommer i kontakt med Bris känner alltså inte att de har tillgång till eller förtroende för vuxna i sin närhet, och det är framför allt dessa barns erfarenheter, tankar och känslor som Bris får del av. Det framkommer även i underlaget att barn inte har tillräcklig kunskap om sina rättigheter och socialtjänsten, vilket leder till att de inte vet vad de kan förvänta sig för stöd när kontakt inleds.

I avsnittet *Önskvärda stödvägar* framkommer det att i ungefär var femte kontakt om hedersrelaterat förtryck har barnet redan en pågående kontakt med annan stödinstitans. Det behöver inte innebära att våldet eller förtrycket är känt, men att det finns ett professionellt nätverk runt barnet. Att barnet då inte väljer att berätta om våldet och utsattheten kan bero på att det inte finns förtroende mellan barnet och den yrkesverksamma och att den yrkesverksamma inte har kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och upplevs kunna bidra till en positiv förändring för den utsatta.

Om barn inte upplever att utomstående kan erbjuda en bra förändring, eller rentav riskerar att förvärra situationen, kan det leda till att de inte söker hjälp eller vågar berätta om sin utsatthet för exempelvis lärare, kurator eller annan personal som barnet möter under skola och fritid. Det är därmed av stor vikt för aktörer som möter utsatta barn att deras berättelser tas på allvar och tas omhand. Även i intervjuer med personer över 18 år lyfts tillit som avgörande för att vilja berätta om sin utsatthet för en yrkesverksam eller vuxen i sin närhet. Det framkommer också att informanter har undvikit att berätta om sin utsatthet tills de fyllt 18 år, för att säkerställa att deras vårdnadshavare inte får ta del av deras berättelser. Barn berättar också om att det långsiktiga stödet brustit där många känt sig ensamma efter placering på exempelvis skyddat boende. Det kan leda till att barn, men även placerade vuxna, återvänder till familjen eller riskerar att röja sig själva.

I avsnittet *Önskvärda stödvägar* visar statistiken från Bris stömlinje att medelåldern är högre för barn som kontaktar Bris gällande hedersrelaterat våld och förtryck jämfört med övriga samtal. Detta tyder på att det kan ta tid för utsatta barn och unga att söka stöd eller erkänna sin utsatthet eftersom det finns mycket skam kopplat till hedersnormer. Det är en process att börja identifiera hur ens egna värderingar skiljer sig från sina föräldrars normer och världsbild, där rädslan för att exempelvis behöva bryta med sin familj eller blanda in myndigheter kan höja tröskeln till att söka stöd. Detta speglar MUCF:s rapport om att vara hbtq-person i en hederskontext, där flera tidigare studier visar att det är svårt för unga som lever i familjer med hedersnormer att be

²⁶ Bris (2022) Årsberättelse 2022. Bris. Hämtad 2024-04-05, www.bris.se/globalassets/pdf/bris_arsberattelse_2022_webb.pdf

utomstående om hjälp eller berätta om sina problem.²⁷ Av denna anledning behöver stödet riktat mot målgruppen vara kontinuerligt och ihållande då det kan ta tid att självmant öppna upp och berätta om sin utsatthet, särskilt om man ingår i en särskilt sårbar grupp.

I intervjuer med personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism som har barn framgår det att flera har lågt förtroende för socialtjänsten. Detta beskrivs i relation till att socialtjänsten upplevs omhänderta barn i högre utsträckning än andra grupper enbart för att föräldrarna antas ha sämre föräldraförmåga på grund av sin intellektuella funktionsnedsättning. Denna erfarenhet kan påverka målgruppens generella förtroende för socialtjänsten, särskilt ifall det skulle uppstå behov av att exempelvis söka stöd i relation till hedersrelaterat våld och förtryck.

Normalisering av våld och förtryck

I resultaten framkommer det att personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck ofta normaliserar eller relativiserar sin utsatthet som överlevnadsstrategi. Exempelvis relativiserar tvångsäktenskap genom att den utsatta beskriver att den hade ett val, även om det valet exempelvis skulle innebära att bli utfrysad från familjen eller utsatt för annat våld. En sådan strategi är inte ovanlig för att orka stå ut med sin situation. Alternativet, att erkänna sin våldsutsatthet, kan upplevas som överväldigande eftersom det innebär att man i längden behöver söka stöd och så småningom eventuellt bryta upp med sin familj.

Samtidigt är det inte ovanligt att hedersrelaterat våld och förtryck för tankarna till enbart det grövsta våldet inom en hederskontext, det vill säga fysiskt våld, dödligt våld, tvångsäktenskap, bortföranden eller omvändelseförsök. Detta kan innebära att mindre akut eller grov utsatthet riskerar att inte fångas upp eller tas på lika stort allvar, trots att begräsningar inom en hederskontext kan innebära stora konsekvenser för den utsatta. Det kan också innebära att utsatta, men även yrkesverksamma, inte uppfattar att den lever i en hederskontext om förtrycket och våldet inte är av grov karaktär.

Normalisering av våld och förtryck i en hederskontext är särskilt förekommande i en hbtq-kontext. MUCF beskriver att en internaliserad hbtq-fientlighet kan leda till man ser sig själv som den felande och därför förtjänar att utsättas för våld och förtryck, och inte upplever sig förtjänta

²⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

av respekt. Vidare uttrycker unga hbtq-personer i rapporten att det är svårt att be utomstående om hjälp.²⁸ För personer med intellektuell funktionsnedsättning kan våldet vara svårt att identifiera eller urskilja, då man har en annan referensram kring vad som är önskvärd eller acceptabel behandling.²⁹

En bredare bild av heder

Det är inte ovanligt att begreppet hedersrelaterat våld och förtryck för tankarna till en stereotyp föreställning om hur en utsatt person ser ut och bör vara. Ofta beskrivs exempelvis hedersproblematik utifrån en kulturell förklaringsmodell där vissa grupper utpekade som mer benägna att vara utsatta eller utsätta andra för hedersrelaterat våld och förtryck.

En sådan förklaringsmodell kan leda till en snäv och exkluderande stereotyp som i längden kan innebära att personer som är utsatta, men som inte ingår i stereotypen, har svårt att identifiera sin utsatthet som hedersrelaterat. Det kan också leda till stigmatisering av personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och som uppfyller den stereotypa bilden av en hedersutsatt. Konsekvensen av en sådan stigmatisering kan vara att den utsatta undviker att söka stöd på grund av skam och i stället försvarar sin familj mot omgivningen.

Det är av dessa anledningar viktigt att bredda bilden av vem som kan vara utsatt för heder och vem som utsätter andra för hedersrelaterat våld och förtryck. Annars riskerar yrkesverksamma att missa utsatta personer som faller utanför stereotypen eller misstänkliggöra personer enbart för att de faller innanför den stereotypa bilden.

I MUCF:s rapport beskrivs exempelvis hur hbtq-personer på grund av hedersrelaterat våld och förtryck lidit av psykisk ohälsa under sin uppväxt. Detta har tagit sig i uttryck genom depressioner, koncentrationssvårigheter i skolan, utåtagerande beteende eller genom att ha dragit sig undan sociala relationer. I dessa fall har individerna uppmärksammas av vuxna i sin närhet, men hedersutsattheten har inte identifierats, utan enbart symptomen på utsattheten. Exempelvis har "stökiga" och utåtagerande killar erbjudits insatser som syftar till att hjälpa dem att hantera sin aggressivitet, där det i ett senare skede har det visat sig att de lider av ångest eftersom deras familjer inte skulle

²⁸ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

²⁹ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Hedersvåld och intellektuell funktionsnedsättning, *Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtad 2024-02-24, www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/intellektuell-funktionsnedsattning-och-heder

acceptera deras homosexualitet.³⁰

Att arbeta med orsaken till olika symptom av hedersutsatthet behöver vara utgångspunkten vid misstanke och identifiering av hedersrelaterat våld och förtryck, där en bredare bild av heder kan hjälpa att se bortom stereotypa föreställningar om vem som kan eller inte kan vara utsatt.

Rekommendationer för vägen framåt

Baserat på resultaten och analysen i målgruppsanalysen rekommenderas Resurscentrum heder Skåne genomföra följande insatser för att sänka tröskeln för målgruppen att söka stöd, stärka yrkesverksamma i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck samt utveckla en väg in för stöd för målgruppen.

- **Bred kunskapshöjning hos yrkesverksamma inom Resurscentrum heder Skånes samverkansparter.**

Yrkesverksamma som har god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck har bättre förutsättningar att identifiera och fånga upp utsatta personer i sin närhet samt att bemöta och skapa förtroende hos personer som är utsatta eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Det sistnämnda har i analysen visat sig vara avgörande för att målgruppen ska känna tillit och våga berätta om sin utsatthet för en vuxen eller yrkesverksam person. Det är även viktigt att stödet inte enbart fokuserar på den akuta utsattheten, utan också på att tillgodose de långsiktiga behoven hos målgruppen. Kunskapshöjningen bör därmed omfatta kunskap om hedersnormer och dess uttryck, vad en breddad bild av heder innebär, hur man kan skapa förtroende och bemöta den utsatta samt hur målgruppens behov kan tillgodoses på lång sikt.

Kunskapshöjningen bör också innefatta kunskap om flerfaldig utsatthet, exempelvis att leva i en hederskontext och vara hbtq-person, barn och/eller person intellektuell funktionsnedsättning.

- **Individanpassat lågtröskelstöd.**

Resultaten för målgruppsanalysen visar på att det inte finns ett enskilt sätt som målgruppen önskar söka stöd på. Målgruppen är heterogen och det finns olika behov för olika grupper. I intervjuerna och enkäten lyfts exempelvis önskemål om en anonym chatt, en anonym telefonlinje, kompetenshöjning hos yrkesverksamma och vuxna i sin närhet som man kan lita på. Den gemensamma nämnaren är att stödet behöver vara ett tillgängligt lågtröskelstöd som kan sökas av personer med olika behov och som kommit olika långt i

³⁰ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), "Det får inte existera": Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. Växjö: MUCF, 2024.

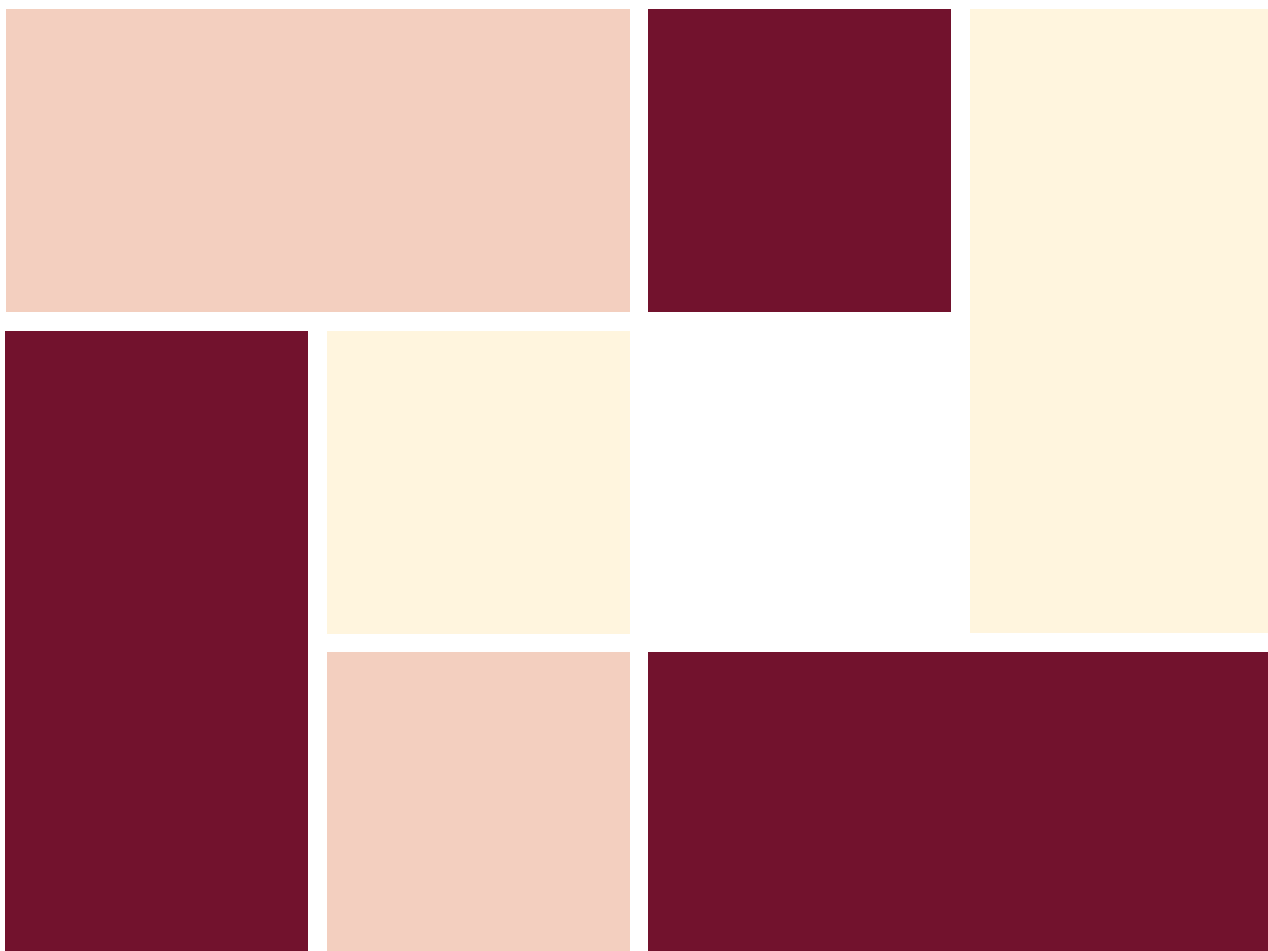
processen av att berätta om sin utsatthet. Det är exempelvis viktigt att personer med intellektuell funktionsnedsättning, som ofta är i beroendeställning till den eller de som utövar våldet, upplever att det finns trygga vägar för att få hjälp.

Som rekommenderat under tidigare punkt, kan kunskapshöjningar hos yrkesverksamma som möter målgruppen där de redan finns, som exempelvis skola, daglig verksamhet och fritidsverksamhet, vara en väg för att fånga upp utsatthet. Det bör dock inte vara den enda vägen. Då heder är starkt förknippat med skam kan det vara viktigt att först få möjlighet att bearbeta sin historia och exempelvis få bekräftat i en anonym chatt att deras utsatthet inte är okej. Att som barn prata med en vuxen i sin närhet, som dessutom har anmälningsskyldighet, kan dessutom ses som avskräckande för någon som ännu inte är redo för konsekvenserna av att berätta om utsattheten. Det är även av vikt att målgruppen som inte är utsatt för akut eller grovt våld upplever att de har möjlighet att söka stöd.

- **Resurscentrum heder Skåne som en väg in för stöd.**

Målgruppen efterfrågar flera olika stödmöjligheter. Resurscentrum heder Skåne bör därför dels agera som en väg in för yrkesverksamma som möter målgruppen, dels för målgruppen som önskar söka stöd. Resurscentrum heder Skåne bör även samverka med verksamheter inom offentlig sektor som i sitt uppdrag har skyldigheter att ge stöd till målgruppen samt civil sektor som redan erbjuder målgruppen stöd. Det finns idag exempelvis etablerade anonyma chattar, stödlinjer och kontaktvägar till verksamheter som specialiserar sig på hedersrelaterat våld och förtryck i kombination med att vara exempelvis hbtq-person eller barn. Dessa bör tas tillvara med den expertis som följer av att arbeta inom en sådan verksamhet.

Resurscentrum heder Skåne har redan utvecklat etablerade stödvägar för yrkesverksamma, där exempelvis yrkesverksamma i skånska kommuner kan få operativt stöd genom Malmö stad. Även Region Skåne erbjuder via Barnskyddsteamens stöd till yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården, där ärenden som gäller vuxna också kan konsulteras. Resurscentrum heder Skåne rekommenderas agera som en väg in för målgruppen genom att hjälpa målgruppen navigera i de olika stödfunktionerna som finns i samhället.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane